

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Předsudečnost a postoje autoritářských osobností vůči
imigrantům a jiným minoritním skupinám**

Veronika Bartušková

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

Praha 2017

Prague College of Psychosocial Studies

**Prejudice and attitudes of authoritarian personalities
towards immigrants and other minority groups**

Veronika Bartušková

The Diploma Thesis Work Supervisor: Doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

Prague 2017

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá zkoumáním vztahu mezi pravicovým autoritářstvím, politickým konzervatismem a zobecněnou předsudečností. To vše je zároveň dááno do souvislosti s profesním zařazením, konkrétně s ekonomickou profesní orientací ve srovnání s pomáhajícími profesemi. Veškeré jevy, které se výzkumného šetření týkají, jsou vysvětleny v teoretické části. V empirické části se následně zabývám řešením výzkumného problému za pomoci kvantitativních metod.

Klíčová slova: Pravicové autoritářství, předsudky, politická ideologie, konzervatismus, profesní zařazení, ekonomové.

Abstract:

This bachelor thesis examines the relationship between right-wing authoritarianism, political conservatism and prejudices. Furthermore, these aspects are presented in relation to the professional classification, specifically with economical professional orientation in comparison with auxiliary profession. All phenomena that relate to the undertaken research are explained in the theoretical part. The solution to the researched problem is dealt with in the empirical part using quantitative methods.

Key words: Right-wing authoritarianism, prejudices, political ideology, conservatism, professional classification, economists.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně. Veškeré použité podklady, ze kterých jsem čerpala informace, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a citovány v textu podle normy ČSN ISO 690.

V Praze dne

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Doc. PhDr. Karlu Hnilicovi, CSc. za trpělivost, cenné připomínky, podporu a odborné vedení, které mi poskytnul při vypracovávání této bakalářské práce.

Obsah

Úvod	7
1 Teoretická část	8
1.1 Vznik pojmu autoritářství	8
1.1.1 Erich Fromm	8
1.1.2 Autoritářská osobnost	9
1.2 Pravicové autoritářství Boba Altemeyera	15
1.2.1 RWA Škála	16
1.3 Revize původních konceptů	18
1.3.1 Dogmatismus Milтона Rokeacha	18
1.3.2 Detlef Oesterreich	20
1.3.3 Teorie sociální dominance	21
1.4 Postoje	23
1.4.1 Předsudky	24
1.5 Konzervatismus a liberalismus	29
1.5.1 Liberalismus	29
1.5.2 Konzervatismus	30
1.5.3 Rozdíly v politické orientaci dle studijních oborů	32
2 Empirická část	33
2.1 Výzkumné otázky	33
2.2 Hypotézy	33
2.3 Výzkumná metoda	33
2.3.1 RWA škála	34
2.3.2 Škála politického konzervatismu	34
2.3.3 Škála zobecněné předsudečnosti	35
2.4 Výběr zkoumaných osob	36
2.5 Interpretace výsledků	37
2.5.1 Základní deskriptivní údaje	37
2.5.2 Korelační analýza	38
2.5.3 Regresní analýza	39
2.6 Závěr a zhodnocení výzkumu	40
2.6.1 Diskuze	42
Závěr	45
Seznam použité literatury	47
Seznam tabulek	50
Seznam příloh	51

Úvod

V českém prostředí nenajdeme příliš mnoho studií ani textů, které by se konceptu autoritářské osobnosti věnovaly. Přesto je stále aktuální. Ne-li více než kdy dřív. Vzhledem k tomu, že se nám čím dál více vzdaluje podnět, který výzkum autoritářství spustil, tedy fašismus, se naše citlivost a obezřetnost vůči projevům těchto autoritářských režimů může snižovat. Je třeba nadále připomínat, ale především zkoumat, co vedlo k děsivým událostem minulého století, jelikož společnost je aktuálně vystavována mnoha zkouškám, které by nás mohly svést do starých kolejí.

Ráda bych svou bakalářskou prací přispěla k rozšíření povědomí o tomto problému. Nabízím ucelenější přehled toho, co pojmem autoritářství a autoritářská osobnost můžeme rozumět. V prvních kapitolách představím stručný vývoj vzniku tohoto konceptu a jeho první výzkumy. Mezi nimi nebudou chybět původní zmínky o jevu autoritářství vůbec, které připisujeme Erichu Frommovi. Dále popíši první velkou studii tohoto problému Adorna et al. a naváží popisem některých revizí, kterých se tradiční koncept dočkal. Zmíním tak ideologický dogmatismus Milтона Rokeach, a především pravicové autoritářství Boba Altemeyera, které je stěžejním pro můj výzkum.

Celý koncept ve své práci dávám do souvislostí s předsudky (tento pojem v teoretické části také podrobně popíši) vůči menšinám, jelikož tyto menšiny mohou narušit řád, jenž je pro autoritářské osobnosti natolik důležitý. Konzervatismus autoritářům vlastní může být důvodem jejich negativních předsudků vůči minoritním skupinám. Ráda bych se tedy ve svém výzkumu věnovala i vztahu mezi politickou ideologií, konkrétně konzervatismem a liberalismem, a právě autoritářstvím. Vlastnímu výzkumu se věnuji v empirické části, kde zmiňuji hypotézy, použité metody, ale také způsob výběru respondentů.

V závěrečné části hodnotím výsledky výzkumu ve vztahu k hypotézám. Zároveň zvažuji přínos celé bakalářské práce, ale také nabízím podněty pro další zkoumání.

1 Teoretická část

1.1 Vznik pojmu autoritářství

1.1.1 Erich Fromm

Autoritářství, jako možné příčině nástupu fašismu, se jako první věnoval Erich Fromm ve své knize *Strach ze svobody*. O člověku a jeho svobodě mluví hned v úvodu knihy takto: „*Ačkoliv mu svoboda přinesla nezávislost a racionalitu, učinila ho izolovaným a tím úzkostlivým a bezmocným. Tato izolace je nesnesitelná. Je postaven před následné alternativy: buď břemenu svobody uniknout do nových závislostí a podřízeností, nebo uspišit plnou realizaci pozitivní svobody, jež spočívá v jedinečnosti a individualitě člověka*“ (FROMM, 1993, s. 7) .

Fromm vymezil tři způsoby, mechanismy, jakými se jedinec snaží uniknout svobodě. Jedním z nich je destruktivita, která je zakořeněná v osamocení a bezmocnosti člověka. To, že se člověk cítí bezmocný ve světě, vyřeší tím, že jej zničí. Tak sice zůstane sám, ovšem disponuje díky tomu obrovskou mocí nad vnějšími objekty. Dále Fromm zmiňuje automat konformity, který je snad nejběžnější formou úniku především v západní společnosti. Lidé se snaží být tím, co se od nich očekává, potlačují svojí individualitu a jedinečnost a přijímají to, co nabízí kultura, ve které se pohybují (FROMM, 1993).

Mechanismus, který je pro naše účely nejpodstatnější a jemuž se i Fromm ve své knize věnuje nejpodrobněji je právě autoritářství. To pramení z hypotézy, že se jedinec, který má pocit, že je slabý, pokouší získat potřebnou sílu od něčeho nebo někoho jiného. Docílí toho tím, že své vlastní JÁ učiní závislým na tom, co disponuje vším, co jemu samému chybí. To se projevuje v projevech masochistických¹ či sadistických.² Sadomasochistický charakter Fromm nahradil pojmem „autoritářský charakter,“ aby nebyl tolik spojován s perverzí a neurózou. Mezi hlavní charakteristiky této osobnosti patří láska k autoritě s tendencí k jejímu podřízení, ale také ke snaze podřídit si druhé. Vyhledávají podmínky omezující

¹ Masochistické snahy provázejí pocity méněcennosti, bezcitnosti, bezvýznamnosti své osoby. Tito lidé mají tendence zraňovat sami sebe, vyhledávají bolest, podceňují se, jelikož si uvědomují své slabosti (FROMM, 1993).

² Sadistické tendence spočívají ve snaze učinit druhé na nich závislými, případně je následně vykořisťovat nebo dokonce způsobovat utrpení. Stejně jako u masochistických sklonů je zde velká závislost vůči objektu sadismu (FROMM, 1993).

lidskou svobodu. Příznačné pro tuto osobnost je i to, že preferují stav, kdy jsou podřízeni osudu, protože tvrdí, že život člověka je určován silami mimo něj. Časově jsou vztaženi do minulosti, kterou uctívají. Autoritáři jsou aktivní ve snaze překonat pocit bezmocnosti, jsou odvážní k utrpení přidělenému osudem a mají víru v silnou a nařizující autoritu. Dle autoritářů si nejsme rovni (FROMM, 1993).

1.1.2 Autoritářská osobnost

Teze Ericha Fromma zúročili v padesátých letech minulého století Adorno et al. ve studii nesoucí název Autoritářská osobnost. Od skončení druhé světové války neuplynulo dostatek času na to, aby se politická situace stabilizovala. Jen těžko se dalo pochopit, jak fašistické režimy nastolené v Itálii nebo v Německu stejně jako komunismus v Sovětském svazu, mohou mít tolik stoupenců, přestože byly provázeny obrovskou brutalitou. Publikace byla proto velkou nadějí pro vysvětlení tohoto fenoménu (NORRIS, 2005).

Autoři studie Autoritářská osobnost tvořili velice uznávaný tým. Mezi členy patřili Theodor Adorno, Else Frenkel-Brunswiková, Nevitt Sanford a Daniel Levinson.³ Sociální psychologie tak byla obohacena o práci, jež měla ambice vysvětlit prameny soudobých problémů a zároveň zvýšit toleranci ve světě zasaženém druhou světovou válkou. Na tuto studii navázalo mnoho výzkumů a během následujících pěti let po jejím vydání se objevilo přes šest desítek citací této práce (ROISER a WILLIG, 2002).

Základním stavebním kamenem této teorie jsou Freudovy psychoanalytické poznatky. Názor, že osobnost je organizací sil uvnitř člověka, sdíleli i autoři studie. Osobnost a její síly určují reakce a odpovědi, tudíž zodpovídají za chování jedince. Silami rozumíme potřeby, které se u různých lidí mohou lišit (kvalitativně, intenzitou, způsobem uspokojení apod.) „*Jedná se o primitivní emoční potřeby, potřeby vyhnout se trestu, udržet dobrou vůli v sociální skupině a udržet soulad a integraci svého self*“ (ADORNO et al., 1950, s. 5) [překlad autora této práce]. Hypotézou autorů bylo, že pokud by názory a postoje byly opravdu derivátem lidských potřeb, dle výše zmíněné teorie by mohla být osobnost, která je silně ovlivněná a spjatá s prostředím a jedincovou minulostí, tím, co určuje naši ideologii.

³ Ačkoliv je mnohdy největší zásluha připisována Adornovi, musíme brát na vědomí, že uvedené pořadí autorů, je určeno abecedně. Hlavním autorem a vedoucím týmu byl Nevitt Sanford (ŠINDELÁŘ, 2011).

Zda je či není daná ideologie racionální, určují proměnné náležící ego. Ego udržuje harmonii uvnitř osobnosti tím, že reguluje impulsy vycházející z id, ale také z trestajícího superega. Pokud se zdravě vyvinuté ego dozví o některých iracionálních silách vyskytujících se v osobnosti, mělo by toto zvědomení vést, dle autorů, k tomu, že bude jedinec jednat rozumněji. Slabost ega je tak příčinou vzniku autoritářské osobnosti. Jelikož si jedinec není schopen sám utvořit systém hodnot, snaží se najít něco mimo sebe, co mu to umožní (ADORNO et al., 1950).

Adorno et al. neopomíjejí vliv situace na náchylnost k antidemokratické propagandě. Jak již bylo zmíněno, upozorňují na jedincovu minulost, ale také prostředí, ve kterém se pohybuje. K prostředí můžeme zařadit i příslušnost k určité skupině, jež může determinovat postoje, názory, ale i hodnoty, ke kterým se lidé hlásí. Otázkou zůstává, zda tuto skupinovou ideologii daný člověk přejímá až ve chvíli, kdy je členem skupiny a usnadní si tak svou profilaci, nebo zda je ideologie důvodem, proč se ke skupině přidá. Jelikož však osobnostním faktorům bylo ve výzkumech fašismu věnováno významně méně pozornosti, než faktorům situačním, zaměřili se autoři studie právě na tuto neprobádanou oblast (ADORNO et al., 1950).

Záměrem této studie tedy bylo prokázat, že osobnost je silným determinantem postojů jedince.

1.1.2.1 F Škála

Daniel Levison zkonstruoval při výzkumu předsudků A-S škálu měřící antisemitistické postoje a E škálu měřící etnocentrismus. Tyto škály však byly problematické, jelikož respondenti dle formulací tušili, co měří, a proto se stylizovali tak, aby jejich výsledky byly sociálně přijatelné. Původním záměrem Adorna et al. bylo vytvořit škálu, která bude schopná obě zmiňované kvality měřit, ale nebude při tom ve svých položkách zmiňovat postoje vůči menšinám ani jiné politické otázky (ADORNO et al., 1950).

Antidemokratické tendence jsou dle autorů součástí hluboké osobnostní struktury, a pokud by se podařilo je odhalit skrze otázky týkající se postojů a názorů, bylo by možné „kvantifikovat antidemokratické trendy na osobnostní úrovni“ (ADORNO et al., 1950, s. 223) [překlad autora této práce]. To bylo druhým záměrem při konstrukci škály. Potenciální korelace mezi A-S škálou, E škálou a nově vzniklou

škálou by byla důkazem, že antisemitismus a etnocentrismus vychází z ustálených vnitřních tendencí a tedy nemohou být považované za pouhé samostatné postoje (ADORNO et al., 1950).

Na počátku samotného výzkumu bylo třeba identifikovat ty, kteří by mohli být nositeli antidemokratické propagandy. Výzkum byl proveden na více než 2000 osobách. Respondenti nebyli nijak záměrně vybráni. Byli to lidé ochotní zúčastnit se průzkumu veřejného mínění, jak jim byl výzkum autory představen. Velké množství lidí vyplnilo dotazník, který obsahoval otázky zjišťující informace z jejich života (minulého i současného), ale také otázky týkající se antidemokratických postojů. Lidé, kteří skórovali extrémně vysoko, extrémně nízko nebo neutrálně, byli dále zkoumáni klinickými metodami. Podle informací z těchto studií byl dále dotazník upravován a znovu zadán. Nejcennější informace byly získány právě klinickými studii, jelikož obsahovaly výpovědní hodnotu právě o tom, které osobnostní faktory mohou mít na svědomí antidemokratické tendence. Tak byly položeny základy pro vytvoření škály, která by je mohla měřit (ADORNO, 1950).

Nově vznikající škála měla dát prostor vyjádřit hluboko zakořeněné osobnostní dispozice, které jsou projevem potřeb člověka a souvisí s jeho předsudky. Autoři tedy definovali takových osobnostních dispozic devět a všechny mají svůj zřejmý původ v psychoanalytické teorii. Jsou to:

1. *„Konvencionalismus – neměnné lpění na hodnotách střední třídy*
2. *Autoritářská submise – podřízenost, nekritické postoje vůči idealizované autoritě vlastní skupiny*
3. *Autoritářská agrese – tendence vyhledávat, odsuzovat a trestat osoby porušující konvenční hodnoty*
4. *Antiintracepce – protiklad k subjektivnímu, imaginativnímu a svobodomyšlnému smýšlení*
5. *Pověřčivost a stereotypnost – víra v mystické determinanty lidského osudu; dispozice myslet v rigidních kategoriích*
6. *Síla a „odolnost“ – Nadměrný důraz na dimenze dominance – submise, síla – slabost, vůdce – stoupenec; identifikování se se silnými osobnostmi; nadhodnocování konvenčních atributů ega, přehánění v prosazování se silou a tvrdostí.*

7. *Destrektivnost a cynismus – zobecněná nenávisť k člověku a jeho deprecie*
8. *Projektivita – přesvědčení, že vnější svět je nepřátelský a nebezpečný, projekce nevědomých emocionálních impulzů navenek*
9. *Sexualita – přehnaná starost o sexualitu*“ (ADORNO et al., 1950, s. 228)
[překlad autora této práce].

1.1.2.2 Kritika Adorna et al.

Ačkoliv práci Adorna et al. můžeme považovat za velký mezník v oblasti sociální psychologie, ale i politické psychologie, jako taková se nevyhnula kritice. Konceptu byly vyčítány především metodologické nedostatky, její teoretický základ, ale i jiné podstatné nesrovnalosti. Studie byla prozkoumána jinými autory opravdu důkladně a do detailů byly probrány veškeré možné zdroje kritiky. Hlavní z nich přiblížím podrobněji, některé zmíním pouze okrajově.

Zmiňovaným metodologickým nedostatkem byla u respondentů F-škály tendence souhlasit. Všechny položky ve škále byly laděné tak, že souhlas respondenta s tvrzením předznamenával autoritářskou osobnost. Problém spočívá v tom, že pokud je nástroj vystavěn takto výhradně pro konstrukt, nastává jev, který se nazývá „response style“, tedy situace, kdy má respondent tendenci s položkami souhlasit. Buď to může být tím, že si osvojí jistý automatismus a jedná se tedy o nevědomý proces, nebo tím, že se chce zalíbit tazateli a nechce mu příliš odporovat (CHYLÍKOVÁ, 2015). U druhé možnosti cítíme, že by tato tendence mohla být vlastní právě autoritářským osobnostem, jelikož se jedná o formu konvencionalismu. Čistě z logiky věci tedy i tento jev lze považovat za projev autoritářského charakteru (NORRIS, 2005). Oprostíme-li se však od této úvahy, je třeba vnímat response style jako možné zkreslení výsledků výzkumu. Tak to udělali i pánové Chapman a Campbell, kteří právě tento jev učinili předmětem výzkumu. Položky F-škály i E-škály (měřící etnocentrismus) obrátili na negativní varianty a poté porovnali výsledky s původními škálami. Z výsledků bylo patrné, že E-škála je vůči tomuto jevu více méně odolná, ovšem u F-škály dochází ke zkreslení výsledků. Po důkladnějších analýzách bylo ovšem zjištěno, že lze považovat takto uchopený koncept autoritářské osobnosti za platný (ŠINDELÁŘ, 2011).

Adorno et al. označovali autoritáře za nositele extrémně pravicové ideologie, ale také potenciální fašisty apod. Proti sobě tedy stavěli stoupence pravice se všemi možnými

negativními vlastnostmi a levicově orientované osobnosti, které netrpí žádnými předsudky, uznávají rovnost a celkově jsou prototypem osvícenosti (ŠINDELÁŘ, 2011). A zde narážíme na další zdroj kritiky. Stačí si vzpomenout na levicové komunisty tehdejšího Sovětského svazu, kdy sotva můžeme mluvit o někom s otevřenou myslí a prosazujícím rovnost. Oesterreich upozorňuje na to, že autoritářské osobnosti byly vnímány veskrze negativně. Popisujeme je charakteristikami jako „*neuroticita, antidemokratičnost, předsudečnost, etnocentrismus, agresivita, konvencionalismus, zbabělost, rigidita, úzkostlivost, dogmatismus, dominance, despotismus, submisivita, plachost atd. Je zjevné, že lidská bytost nesoucí tolik vysoce rozdílných rysů nemůže existovat*“ (OESTERREICH, 2005, s. 277) [překlad autora této práce]. Někteří zároveň tvrdili, že jde o koncept vystavěný proti lidem s konzervativním smýšlením, s kterým autoři nesouhlasili. To je ovšem extrémní tvrzení, které nelze ničím podložit (CHYLÍKOVÁ, 2015). Nepochybně je však třeba být objektivní a vnímat autoritářství i na druhé straně spektra, jako to později udělal Bob Altemeyer, o kterém budu hovořit později.

Jedním z bodů kritiky, který se na frankfurtskou školu snesl, je psychoanalýza jako základ konceptu autoritářské osobnosti. Autoritářství je podle této teorie vnímáno jako syndrom. Proto různé projevy chování přiřazujeme jedné hlavní osobnostní struktuře, ačkoliv souvislost mezi nimi nikdy nebyla prokázána a je klidně možné, že například agrese, submise či konformita nemusí s autoritářstvím vůbec souviset. Na základě této úvahy tradiční teorie neumožňuje předvídat chování autoritářských osobností. Příkladem může být etnocentrické chování, u kterého bylo prokázáno, že není nutně spjaté s autoritářstvím, ale sklony k němu vyvolávají především situační faktory (OESTERREICH, 2005).

Martin upozorňuje na problematiku typologizace, kdy Adorno et al. rozlišují respondenty, potažmo všechny lidi, na „*highs*“ a „*lows*“, tedy ty, kteří v F-škále skórovali v horním kvartálu a ty, kteří skórovali v kvartálu spodním. Adorno et al. ve svých analýzách nevěnují pozornost „*lows*“ a už vůbec ne osobám, kteří se umístili svým skóre mezi těmito krajními možnostmi. Psychodynamické deficity popisují tedy pouze u těch, kteří skórovali nejvýše, což zdůvodňují tím, že „*highs*“ jsou více typizováni (MARTIN, 2001).

Kritiky konceptu autoritářské osobnosti najdeme v literatuře, jak vidíme, více než dost. Bylo by však hloupé pochybovat proto o přínosu, který vytvoření této teorie znamenalo pro psychologii. Autoři vytvořili základ, od kterého se odráží mnoho dalších psychologů a bezesporu mnoho poznatků platí i přes výtky, které si s celou studií spojujeme.

1.2 Pravicové autoritářství Boba Altemeyera

Bob Altemeyer, kanadský psycholog, navázal na Adorna et al. Poučen kritikou přepracoval jejich koncept a vytvořil novou škálu měřící pravicové autoritářství. Altemeyer chápe pravicové autoritáře jako „*osoby, které podporují ustanovené autority jejich společnosti, tedy vládní úředníky nebo také vůdce náboženských směrů*“ (ALTEMEYER, 2006, s. 8-9) [překlad autora této práce]. Altemeyer vycházel z konceptu Adorna et al. Devět autoritářských dispozic z původní teorie zredukoval na následující tři.

„1. Vysoký stupeň podřízenosti ustáleným, legitimním autoritám ve společnosti.

2. Vysoká úroveň agresivity těchto osobností ve jménu jejich autorit.

3. Vysoká úroveň konvencionalismu“ (ALTEMEYER, 2006, s. 9) [překlad autora této práce].

Co se přívlastku „pravicový“ ve spojení s autoritáři týče, v tomto případě se nejedná o pravici v politickém slova smyslu. Slovo „pravicový“ užívá Altemeyer ve starém významu, vycházejícího ze staroanglického slova „riht“, jímž je míněno „*zákonně, vhodně, správně, dělající to, co říkají autority*“ (ALTEMEYER, 2006, s. 9) [překlad autora této práce]. Zjednodušeně řečeno pravicoví autoritáři jsou vůči vládě poslušní, ať je pravicová či levicová. Tedy během studené války byli autoritáři jak komunisté v Sovětském svazu tak antikomunisté v USA (KOUKOLÍK, 2010).

Pokud bychom užili pojmu „levicový autoritář“, mluvili bychom o někom, jehož prioritou je právě svržení ustanovených autorit, a tedy podporuje revolucionáře a jiné osobnosti usilující o změnu režimu. Altemeyer ovšem říká, že v dnešní době se v Severní Americe mnoho levicových autoritářů nevyskytuje (ALTEMEYER, 2006).

Altemeyer upozorňuje, že jeho výzkumy nevychází z Freudovy psychoanalýzy, která připisuje vznik etnocentrických a konzervativních postojů vlivům v raném dětství. Vychází z Bandurovy teorie sociálního učení, které je základem vzniku autoritářství (ROISER a WILLIG, 2002). Altemeyer nepopírá vliv rodičů, učitelů nebo duchovních vůdců na podporu vzniku autoritářské osobnosti. Za rozhodující však považuje zkušenost. Pokud je jedinec vychováván v autoritářské rodině, ale jeho

zkušenosti odporují dříve získaným autoritářským postojům, mohou se tyto postoje změnit. Altemeyer dává za příklad sexuální zkušenosti. Pokud autoritářští rodiče tvrdili, že sex je špatný, ovšem potomek se svými zkušenostmi přesvědčí o opaku, může to být základem pro vymanění se z tohoto výchovného vlivu a stane se méně autoritářským. Pokud jsou ovšem postoje vštěpované rodiči potvrzovány, jedincovy postoje zůstávají silně autoritářské i nadále (ALTEMEYER, 2006).

Altemeyerovy výzkumy ukázaly, že lidé, kteří skórovali v horním kvartálu RWA škály, neprožili zkušenosti, díky kterým by se mohli stát méně autoritářskými. Pocházeli především z uzavřených rodin, které se stýkaly s určitým okruhem lidí, a tedy nepoznali nic jiného, než autoritářství. Například neznali nikoho, kdo by pocházel z jiného typu rodiny, než je patriarchální. Co je však důležitým zjištěním, je fakt, že autoritáři jsou schopni měnit své postoje pod vlivem zkušeností. Například autoritáři, kteří znali osobně nějakého homosexuála, nevykazují tolik negativní postoje vůči gayům, jako ti, kteří žádného neznají (ALTEMEYER, 2006).

1.2.1 RWA Škála

Již jsem zmiňovala, že F-škála, kterou vypracoval Adorno et al., nebyla příliš validní. Na základě kritiky, která se snesla na tento nástroj, vypracoval Altemeyer RWA škálu, která měří pravicové autoritářství skrze vlastnosti, které jej charakterizují. Tato škála vykazuje vysokou reliabilitu i validitu, a zároveň je přijímána a uznávána v řadách odborníků (ŠINDELÁŘ, 2011).

Validitu Altemeyer ověřil pomocí jiných metod. Zjišťoval, zda to, že je jedinec submisivní, agresivní a konvencionalistický podle RWA škály, znamená, že je takový i ve skutečnosti. Využil k tomu mnoho různých metod, které prokázaly, že tomu tak opravdu je. Zmíním zde pouze pár příkladů. „*Když položíte autoritářům otázky týkající morálních dilemat (např. měl by jedinec ukrást absurdně drahý lék, aby zachránil život?), obvykle odpoví, že zákon je zákon a jako takový musí být dodržován*“ (ALTEMEYER, 2006 s., 16) [překlad autora této práce]. Při výzkumech agrese se ukázalo, že autoritáři volili vyšší trest kriminálům a jiným zločincům, než ostatní lidé. Konvencionalismus se například projevil u Židů a Palestinců v Izraeli, kdy se při výzkumech ukázalo, že autoritáři jsou mnohem více ortodoxní, než jiní lidé, a že neuznávali mírové řešení konfliktu na blízkém východě (ALTEMEYER, 2006).

Přesto, že škála splňuje metodologické požadavky, a je tedy hojně využívána, sám Altemeyer upozorňuje na fakt, že by se ke skóre naměřenému RWA škálou, mělo přistupovat s kapkou skepticismu. A to především proto, že stejně jako jiné, sebedokonalejší psychologické testy, nedokáže ani RWA škála bezchybně diagnostikovat jednotlivce. Naproti tomu dokáže o to lépe určit skupinovou úroveň pravicového autoritářství. Dále upozorňuje na problematiku interpretace jednotlivých výroků, jež se ve škále vyskytují (ALTEMEYER, 2006).

Paralelně k této škále měřící autoritářství pravicové, vytvořil později Altemeyer i LWA škálu, která měří výše zmiňované levicové autoritářství. Rozdíl mezi oběma škálami spočívá v zaměření položek, které škály obsahují. RWA škála odkazuje na společenské autority, proti tomu položky LWA škály na revoluční příčiny. Oběma škálami však můžeme změřit jedincovu autoritářskou podřízenost, agresi a konvencionalismus (VAN HIEL et al., 2006).

Další studie a koncepty, které se inspirovaly původní prací Adorna et al. představím méně podrobně. Vzhledem k tomu, že ve svém výzkumném šetření používám právě RWA škálu, považuji za důležité, věnovat se Altemeyrovu konceptu takto podrobně.

1.3 Revize původních konceptů

Od první studie autoritářské osobnosti uplynulo přes půl století a mnoho výzkumníků se pokusilo tento koncept zrevidovat. Detlef Oesterreich ve svém článku *Flight into security* mluví o třech směrech, kterými se vydaly pozdější výzkumy autoritářství. Výše popsany Bob Altemeyer je jedním z těch, kteří se pouze pokusili o jiné přeformulování původního konceptu. Do této skupiny můžeme zařadit i Milтона Rokeacha a jeho ideologický dogmatismus. Johna Duckitta můžeme považovat za zástupce druhého směru, který upustil od psychoanalytického základu konceptu a zaměřil se spíše na autoritářství jako takové a s ním spjaté projevy chování. Třetí směr reprezentuje například John Ray nebo také Hans Eysenck. Jejich záměrem bylo zůstat u konceptu autoritářství jakožto u konceptu osobnostním, ovšem pokusili se zredukovat několik autoritářských osobnostních rysů na jeden hlavní (OESSTERREICH, 2005).

1.3.1 Dogmatismus Milтона Rokeacha

Milton Rokeach je jedním z autorů, kteří kritizují Adorna et al. za to, že se jejich koncept zabývá pouze pravicovým autoritářstvím. Říká, že autoritářští jsou lidé napříč celým spektrem od pravice po levice. To má na svědomí fakt, že autoři vystavěli tuto teorii na poznacích o etnocentrismu a antisemitismu. Dle něj však není možné žít v domnění, že autoritáři jsou pouze lidé s etnickými předsudky. Rokeachův záměr tedy byl vytvořit obecný koncept autoritářství, který by se dokázal oprostít od jakéhokoliv spektrálního škatulkování, ale také od spojení s etnocentrickou předsudečností (ROKEACH, 1956).

Aby bylo možné tento obecný model autoritářství vytvořit, navrhuje tři zásadní modifikace konceptu Adorna et al. Za prvé je nutné rozlišit mezi obsahem a strukturou v ideologickém systému. Adorno et al. byli přesvědčení, že pokud je někdo stoupencem demokracie, nemůže být zároveň také autoritářem. Toto pravidlo Rokeach popírá a vymezuje se vůči němu. Dalším východiskem k vytvoření obecného konceptu autoritářství je zkoumání samotného obsahu ideologie, kdy například lidé s odlišnou vírou nebo politickými hodnotami jsou na stejné vlně, co se formálního obsahu jejich ideologie týče. A jako poslední Rokeach zmiňuje nutnost zkoumat vnitřní funkce, které podmiňují osobnostní ideologii, ne však pouze fašistickou či antidemokratickou (ROKEACH, 1956).

A co je tedy výsledkem těchto modifikací? Ideologický dogmatismus, který definujeme jako: „*Relativně uzavřené kognitivní uspořádání přesvědčení a protipřesvědčení o světě. Toto uspořádání je vystavěno okolo centrálního přesvědčení, které obsahuje postavu absolutní autority a vzorec určující toleranci a netoleranci vůči jiným lidem*“ (ROKEACH, 1956, s. 3) [překlad autora této práce].

Rokeach říká, že ideologický dogmatismus, jakožto kognitivní systém, má určitou strukturu. Skládá ze dvou částí, které na sobě nejsou nikterak závislé – systém přesvědčení a protipřesvědčení. Protipřesvědčení se skládá z několika subsystémů, které obsahují různé názory, ideologie, se kterými jedinec nesouhlasí. Kupříkladu katolíkův systém protipřesvědčení obsahuje subsystémy o judaismu, islámu, protestanství aj. Tyto subsystémy mají určité uspořádání, podobně jako systém přesvědčení. Jsou zde však velké rozdíly, například v tom, že člověk je schopen svá přesvědčení snadno třídit a rozlišit. Jednotlivá protipřesvědčení na druhé straně rozlišuje minimálně, jelikož mu připadají navzájem velmi podobné. Dalším znakem této struktury je, že výše zmiňované centrální přesvědčení o ústřední autoritě více komunikuje s vedlejšími přesvědčeními vycházejícími z oněch ústředních. Naproti tomu mezi vedlejšími přesvědčeními zaznamenáváme mnohem nižší míru komunikace, proto jsme často svědky rozporuplnosti u těchto periferních přesvědčení (ROKEACH, 1956).

Funkce ideologického dogmatismu jsou dvě – obrana před ohrožením, ale také prostředek orientace ve světě. Můžeme říct, že jde tedy o obranný mechanismus, jehož vysvětlení je podobné, jaké používal Erich Fromm. Lidé díky pocitům osamocení, izolace a následné úzkosti přilnou k externí autoritě, se kterou se identifikují a tím zároveň získají jasně daný soubor názorů na svět. Tato sada tvrzení poskytuje teorii o světě, se kterou už se jedinec snáze orientuje, čímž mizí úzkost vyvolaná neporozuměním okolnímu světu (ROKEACH, 1956).

Rokeach samozřejmě vytvořil D-škálu, kterou ideologický dogmatismus měřil. Při svých výzkumech zároveň použil F-škálu i E-škálu (měřící etnocentrismus). Díky jeho výzkumům tak byl schopen blíže analyzovat F-škálu Adorna et al. a popsal tak, které položky měří spíše autoritářství pravicové, které obecné, a které se nacházejí kdesi uprostřed. Potvrdil, že etnocentrismus není nutnou součástí autoritářské osobnosti. Na druhou stranu však také zjistil, že ačkoliv se snažil, aby byl

dogmatismus osvobozen od ideologie, ukázalo se, že přesto více souvisí s pravicovými názory (ŠINDELÁŘ, 2011).

1.3.2 Detlef Oesterreich

Detlef Oesterreich mluví o výzkumech, které prokázaly, že autoritářské chování může být silně ovlivněno situací. Zmiňuje například Milgramův experiment⁴, který zkoumal poslušnost vůči autoritě. Takové chování bychom logicky přisuzovali právě autoritářským osobnostem. Víme však, že probandi v tomto experimentu byli jak lidé autoritářští tak neautoritářští, a že poslušní byli více méně všichni. Oesterreich tak vyvíjí teorii, která vysvětluje autoritářské chování jako reakci na situační faktory. Takovou reakci nazývá autoritářskou. Pokud se jedinec vyskytne v situaci, která je pro něho stresující či jinak ohrožující, přirozeně hledá někoho, kdo by mu poskytnul ochranu. Někoho, komu věří, je mocný a je schopen a ochoten jeho problémy vyřešit. U dětí je samozřejmě nezbytnou součástí socializace, aby se na rodiče, jako na ochranářskou autoritu, obraceli. Později se však sami naučí spoléhat jenom sami na sebe. Pokud však nastávají situace, se kterými si ani dospělý jedinec neví rady, užívá znovu autoritářskou reakci. To, jak se tedy dítě naučí nebo nenaučí takové situace zvládat, záleží na jeho schopnostech. Pokud jsou tyto sociální, emocionální a kognitivní schopnosti slabé, může se stát, že jedinec habitualizuje autoritářskou reakci, a tak se tedy stane někým, koho známe jako autoritářskou osobnost (OESTERREICH, 2005).

Stejně jako většina výzkumníků ani Oesterreich nepopírá, že autoritářství úzce souvisí s rasismem a s extrémně pravicovými postoji. Dle něj nemůžeme ovšem do jedné škály zahrnout měření obou konceptů. Byli bychom takto schopní poznat fašistické tendence tak, jako to některé škály dovedou, neuměli bychom však vysvětlit, proč lidé tyto tendence mají. Proto Oesterreich považoval za nutné odstranit veškeré položky založené na konzervativní ideologii, které se týkaly například nacionalismu nebo předsudků vůči menšinám. Vyhnul se i položkám, které se zaměřují na postoje obecně. Nahradil je „*položkami založenými na chování, pocitech, motivaci a individuálním konceptu já*“ (OESTERREICH, 2005, s. 288)

⁴ 1963 uskutečnil Stanley Milgram experiment, při kterém zkoumal poslušnost vůči autoritě. Přišel tak na to, že pokud jedinec dostává rozkazy od autority, je ochotný ji poslouchat i tehdy, pokud způsobuje někomu bolest či ho dokonce ohrožuje na zdraví i na životě.

[překlad autora této práce]. Obecně lze tedy jmenovat čtyři kategorie, do kterých lze položky Oesterreichovy škály zařadit:

1. „*Rigidní a nepřizpůsobivé chování*
2. *Ustrašené předcházení všemu novému a neznámému*
3. *Konformita a submise*
4. *Nesnášenlivost a potlačená agrese*“ (OESTERREICH, 2005, s. 288) [překlad autora této práce].

Položky jsou zároveň vystavěny tak, že bychom je často mohli zařadit do více kategorií najednou. Tím se Oesterreich vyhnul tomu, aby měřil koncepty odděleně (OESTERREICH, 2005).

Na základě výzkumů, při kterých byla nová Oesterreichova škála použita, můžeme říct, že je vysoce validní i reliabilní ve vztahu k obecným teoretickým poznatkům získaných v průběhu let. Škála se zaměřuje více na osobnostní charakteristiky, než na postoje a to se jeví jako správná cesta při zkoumání tohoto problému. Taková teorie je méně rozporná než původní psychoanalytický koncept Adorna et al.

1.3.3 Teorie sociální dominance

Autory této teorie jsou Jim Sidanius a Felicia Pratto. Ti se snažili sjednotit poznatky z psychologických a sociologických oborů v jeden teoretický rámec. Dle této teorie existuje ve společnosti ideologie, která legitimizuje hierarchické uspořádání sociálních skupin. Tím předchází možným konfliktům, které mohou na základě této nerovnosti vznikat. Nejen že je nadřazenost nějaké skupiny touto ideologií schválena, zároveň je i prostřednictvím předsudků podporována (DUCKITT, 2001). Autoři teorie vytvořili škálu sociální dominance (SDO), která ukazuje, zda jedinec preferuje rovnost skupin ve společnosti, či její hierarchizaci. Zároveň měří jedincovu potřebu po nadřazenosti jedné skupiny (PRATTO et al., 1994).

Ačkoliv autoritářství v pojetí Altemeyera a teorie sociální dominance nesou mnoho společných znaků, narážíme zde i na několik odlišností. Například autoritáři považují za velkou hodnotu uctívání autorit a věří, že je třeba, abychom takové autority měli, ovšem sami se nesnaží těmito autoritami být. Lidé tíhnoucí k sociální dominanci sdílí podobné názory, ovšem jenom v případě, že těmito autoritami jsou nebo by potenciálně mohli být oni sami (ALTEMEYER, 1998).

Další rozdíl, který můžeme u obou konstruktů popsat, je rozdílnost ve vnímání světa. Ten je pohledem autoritářů nebezpečný a ohrožující, což je důvod, abychom se podrobili autoritám, které nás před tímto nebezpečím ochrání. Sociálně dominující jsou naopak těmi, kteří tuto ochranu jsou schopni nabídnout (ALTEMEYER, 1998).

Koncepty se rozcházejí i v pohledu na morálnost. Autoritáři silně stojí za dodržováním morálního řádu, který byl nastolen proto, aby nenastal ve společnosti naprostý chaos, a to i za cenu omezení lidské svobody. V tomto směru jsou pro demokracii méně ohrožující sociálně dominující jedinci, kteří připouští sociální darwinismus, který nás nutí chovat se v zájmu našeho přežití. V důsledku toho tak například uznávají důležitost lidské schopnosti lhát, která morálce odporuje (ALTEMEYER, 1998).

Na teorii sociální dominance by se bylo možné podívat blíže, ovšem pro účely této práce by však mělo být dostačující toto stručné porovnání s autoritářstvím, se kterým je koncept úzce spjatý.

1.4 Postoje

Pojem postoje do sociální psychologie zavedli W. I. Thomase a F. Znaniecky. Allport ve svém díle O povaze předsudků definuje postoj jako „*mentální nebo nervový stav pohotovosti, který má motivující, nebo brzdící vliv na chování, a to vůči objektům a situacím, s nimiž je individuum v relaci*“ (ALLPORT, 2004, s. 41). Díky této definici se však může stát, že zaměníme pojem postoj s pojmem motiv. Rozdíl těchto dvou pojmů však tkví v tom, že postoj je tím, co motiv aktivuje (NAKONEČNÝ, 2009). Newcomb uvádí, že „*postojem individua vůči nějaké věci rozumíme jeho predispozici vůči této věci jednat, vnímat, myslet a cítit*“ (NEWCOMB, 1960, s. 119) [překlad autora této práce]. Nahlédneme-li pak do Psychologického slovníku, dočteme se, že postoj je „*sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama*“ (HARTL, HARTLOVÁ, 2004, s. 442). A takto bychom mohli výčtem definic pokračovat dál, ovšem pro základní nám postačí tyto příklady.

Postoje mají svojí strukturu, kterou tvoří kognitivní, afektivní a konativní složka. Kognitivní složka vyjadřuje, co si jedinec o daném objektu myslí, jak ho vnímá a klasifikuje. Afektivní složka zahrnuje emoce, které daná osoba prožívá ve vztahu k objektu, čímž dává postoji motivační charakter. Konativní složka obsahuje pohotovost k nějakému jednání vůči objektu, které souvisí s daným postojem (ŠIMÍČKOVÁ - ČÍŽKOVÁ, 2004).

Postoje plní také určité funkce. Ve výčtu těchto funkcí u různých autorů najdeme vždy malé nuance, v důsledku jsou si však vždy velice podobné. Uvádím zde jako příklad členění funkcí podle W. J. McGuira (1964):

- *„Utilitární postoje, které jedince orientují na způsoby a prostředky vedoucí k cílům.*
- *Ekonomické postoje, kterými jsou všechny kategorie a generalizace zjednodušující komplexitu světa umožňují tak přiměřené chování v nových situacích.*
- *Expresivní postoje plní funkci sebepotvrzení, katarze a podobory vlastního pozitivního chování.*
- *Sebeobranné postoje se mohou podílet na řešení vnitřních konfliktů“* (dle ŠIMÍČKOVÁ - ČÍŽKOVÁ, 2004, s. 96).

Postoje jsou pojmem, o kterém by bylo možno hovořit mnohem déle. Pro moji práci je ovšem podstatnější podívat se blíže na jeden zvláštní druh postojů, kterými jsou předsudky.

1.4.1 Předsudky

Definice předsudků, stejně jako postojů, je velké množství. Všechny obsahují dvě základní složky: „*odkaz na ničím nepodložený úsudek a na citové zabarvení*“ (ALLPORT, 2004, s. 38). Většina předsudků je spíše negativně citově zabarvená, ale přesto je třeba do definice zahrnout i možnost pozitivního postoje. A co se druhé složky týče, pokud má jedinec dostatek informací a důkazů, proč o skupině smýšlet negativně, nejedná se o předsudek. Ten skutečně vzniká bez náležitého opodstatnění. Když vnímali lidé nacistické pohlaváry jako hrozbu pro světový mír, nešlo o předsudek. Stejně tak je tomu u zločinců, u kterých si můžeme být jistí jejich protiprávním jednáním. V této oblasti však záhy narazíme na problematiku hranic, začneme-li se například zamýšlet nad postoji k bývalým trestancům. Pokud zaměstnavatel někoho odmítne zaměstnat, protože má záznam v trestním rejstříku, těžko stanovíme hranici mezi dostatečným a nedostatečným opodstatněním. V podstatě se tento jev, řekněme přílišné kategorizace, objevuje velice často. Proto, abychom byli schopní orientovat se ve světě, který nás obklopuje, je třeba vytvářet generalizace. Ne všechny generalizace jsou nutně předsudky. Pokud dojde k omylu díky ukvapenému soudu, ale jedinec je schopný tento úsudek díky novým informacím upravit, nemluvíme o předsudku (ALLPORT, 2004).

Na základě těchto úvah Allport definuje předsudek takto: „*Odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny, jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině*“ (ALLPORT, 2004, s. 39).

Podstatným znakem předsudků je to, že jsou emočně silně akcentovanými postoji, což vede k tomu, že jsou velice odolné vůči změnám (NAKONEČNÝ, 2009).

1.4.1.1 Vznik předsudků

Těžko budeme hledat jednotný přístup při vysvětlení utváření předsudků. Pro představu zde však uvedu alespoň některé známé teorie. Například H. Tajfel říká, že vytváření předsudků mají na svědomí tři kognitivní mechanismy. Prvním z nich

je **kategorizace**, která řídí klasifikování informací, čímž napomáhá orientaci ve změní toho, čím jsme obklopeni. **Asimilace** představuje druhý mechanismus, jehož funkcí je hodnocení, které využíváme při kategorizaci. Posledním mechanismem tyto soudy, hodnocení a myšlenky vysvětlujeme a ospravedlňujeme a nazývá se **hledání koherence** (Tajfel, 1969).

Jako další z teorií vzniku předsudků je výše zmiňovaná autoritářská osobnost výzkumníků Adorna a jeho kolegů. V tomto případě při vzniku předsudků hraje největší roli výchova, která vede některé jedince k předsudkům vůči skupinám (ADORNO et al., 1950).

Teorie obětního beránka zase vysvětluje, že pokud jedinec prožívá frustraci či sociální deprivaci, posílí tak své předsudky, které chová. Tím tuto frustraci přenáší na osoby, ke kterým tyto předsudky chová. Například v USA se v první polovině 20. století objevovalo pravidelné lynčování černochů farmáři. Četnost tohoto lynčování úzce souvisela s cenou bavlny, a tedy potřebou frustrovaných farmářů přenést své problémy na někoho jiného (HAYESOVÁ, 1998).

V neposlední řadě Allport vysvětluje vznik předsudků z hlediska čtyř rovin:

1. *Konformita* jako první z nich svým způsobem pomáhá přežití skupiny. Příslušníci určité skupiny se jí přizpůsobují, propagují ji a hlásají její nadřazenost nad ostatními skupinami. Toto etnocentrické chování je přirozené. Různé kulturní vzorce přejímáme na různých úrovních – někdy si je osvojujeme zcela, jindy zase jenom povrchně. To však nemění nic na tom, že se vším, co nám kultura společnosti a skupiny nabízí, často přejímáme právě i předsudky. Děláme to proto, abychom byli přijatí, nevybočovali z řady a nedostali se do konfliktů. Etnocentrické smýšlení tak může být nezbytnou součástí kultury. K tomuto přizpůsobování dochází především pod vlivem rodiny, ale také různých institucí jako je škola, stát, apod.
2. *Malé dítě* je rovina, kterou Allport vysvětluje, co stojí za dispozicemi pro rozvoj vlastních předsudků. Hotová postojová schémata dítě od svých rodičů přejímá. Za rozvoj vlastních předsudků může především výchovný styl. Na základě srovnávacích studií Allport dokládá, že pokud matky tvrdě vyžadují poslušnost, vede to k většímu výskytu předsudků. Opačný styl

výchovy naopak vede k větší toleranci. Tomu se děje v prvních stádiích učení předsudkům, kdy se nejdříve snaží zavděčit rodičům a identifikovat se s okolím. Následuje fáze, kdy se snaží uplatnit své vytvořené kategorie, a poté jeho předsudky přestávají být absolutní, postoje začínají být logičtější a přijatelnější.

3. *Pozdější stadia učení* jsou etapou, kdy lze také získat některé předsudky. Buď pod vlivem traumatických událostí na základě podmiňování, kdy se posilují negativní (případně pozitivní) emoce při opětovném setkání se skupinou, která tyto emoce vyvolala. Dále se tak může dít pomocí učení podřizování, kdy jedinec na základě hodnot, které u něho převažují, vytváří etnické postoje.
4. *Vnitřní konflikt* vzniká, když si je jedinec vědom své předpojatosti a především toho, že není založena na podložených faktech. Tyto pocity viny vůči svým předsudkům jsou častým jevem, který v mnoha případech vede k přehodnocení svých postojů (ALLPORT, 2004).

Existuje více teorií, které se pokouší objasnit vznik předsudků. Jsou to například teorie, které předpokládají, že je předsudek vrozeným, tedy biologickým pudem. Vedle tohoto existují mnohá kulturní vysvětlení vzniku předsudku. Známá je také Sherifova teorie konfliktu, která říká, že jedinec chová předsudky vůči těm skupinám, se kterými soutěží o společný cíl (HAYESOVÁ, 1998).

1.4.1.2 Funkce předsudků

K čemu nám předsudky vlastně slouží? Krech, Crutchfield a Ballachey (1968) představili několik jejich funkcí: „*Mohou ospravedlňovat patologické nepřátelství, zdůvodňovat kulturně nepřijatelné potřeby a chování ve službě kulturně přijatelných aspirací, pomoci zvládnout potlačené potřeby, zdůraznit city sobectví, ochránit ohrožení sebeúcty, pomoci k bohatství poskytnout „rozumné“ vysvětlení, proč člověk zůstává chudý*“ (cit. dle NAKONEČNÝ, 2009, s. 277).

Tito autoři zmiňují také to, že v případě hospodářské, sociální, politické nebo sexuální, zejména chronické frustrace podporují rasistické předsudky agresí, která vzniká v důsledku této frustrace. Výzkum A. A. Campbella ukázal, že když byl člověk nespokojený se svou ekonomickou situací, častěji vykazoval negativní

postoje vůči židům, než lidé, kteří byli ekonomicky uspokojeni (NAKONEČNÝ, 2009).

Další funkcí, kterou předsudky mohou plnit je, že maskují různé impulzy, které jsou nežádoucí. Mezi ně řadíme například sadistické sklony, což se projevilo v průběhu druhé světové války. Příslušníci nacistických komand velmi sadisticky zničili řadu židů, protože jim přijetí předsudku o „židovských podlidech“ umožnilo dát průchod skrytým impulzům pod zástěrkou plnění rozkazů (NAKONEČNÝ, 2009).

Předsudky také umožňují „domnělé alibi.“ Například Romové, kterým jsou přisuzovány vlastnosti jako parazitismus, nedostatek hygieny apod., mohou dle jejich mínění na základě těchto předsudků okrádat příslušníky rasy, kteří na ně takto pohlížejí (NAKONEČNÝ, 2009).

V předsudcích někteří lidé také projevují potřebu prestiže. Ti, kteří se na společenském žebříčku nacházejí nízko (nebo se tak jenom cítí), hledají někoho, koho by mohli zařadit pod sebe samé, čímž prestiž jich samých vzroste (NAKONEČNÝ, 2009).

1.4.1.3 Změna předsudků

Abychom předsudky změnili, je třeba docílit určitých podmínek, kterých je velice obtížné dosáhnout.

1. *Rovnoprávné postavení zúčastněných.* Abychom odstranili předsudky, je třeba odstranit i rozdílnost rolí určitých etnických skupin. Budeme-li podporovat podřízené role těchto skupin, budeme tím vlastně podporovat rasistické postoje.
2. *Kontakt s nestereotypními jedinci.* Pokud se někdo, kdo trpí předsudky, bude opakovaně setkávat s někým, kdo vybočuje z jejich stereotypu, mnohem pravděpodobněji tak začne vnímat ostatní jedince jako individua, ačkoliv budou příslušníky pro ně doposud nesympatické skupiny.
3. *Společenská podpora kontaktu mezi skupinami.* Jsou-li jedinci ze dvou odlišných skupin podporováni ze strany rodiny a jiných blízkých ke kontaktu, může dojít ke změně předsudků. Pokud toto není umožněno například společenskou situací, etnické předsudky budou podpořeny.

4. *Příležitost ke spolupráci.* Spoluprací na konkrétních cílech se lidé mnohem lépe poznávají. Zároveň se také rozšiřují sociální hranice a z „oni“ se stávají „naši.“ Zmizí tak rozlišování na „my“ a „oni“, čímž odstraníme jeden z nejdůležitějších faktorů, které vedou ke vzniku předsudků.
5. *Příležitost k osobnímu kontaktu.* To, že k sobě příslušníci různých skupin chovají předsudky, je často důsledkem formálnosti vztahu, který mezi nimi je. Setkávají se pouze v určitých rolích, které neumožňují bližší poznání. Poznají-li však členové těchto skupin vzájemně své osobnosti, může se stát, že se předsudky redukují (HAYESOVÁ, 1998).

Allport ve své knize tvrdí, že: *„Předsudek (pokud není pevně zakořeněn v povaze jedince) lze oslabit rovnocennými kontakty mezi většinovou a menšinovou skupinou při sledování společných cílů. Účinnost se značně zvyšuje, jestliže jsou takové kontakty stvrzeny institucionálně (zákonem, zvykem, místním ovzduším) a jestliže jde o takové kontakty, které příslušníky obou skupin dovedou k tomu, že si uvědomí spolčené zájmy a společné lidství“* (ALLPORT, 2004, s. 303).

1.5 Konzervatismus a liberalismus

Jelikož je autoritářství často spojováno s konzervatismem, nabízí se otázka, zda je tato vazba na politický konzervatismus, případně liberalismus opravdu tak silná a může být předpokladem pro autoritářství.

Nikdo z nás není schopný vidět svět objektivně. Vždy mu dáváme význam pod vlivem různých domněnek, předpokladů a teorií. Abychom pochopili politické ideologie, musíme tyto domněnky a předpoklady zkoumat a odhalovat. Každá politická ideologie nám tedy nabízí způsob, jakým můžeme vidět politickou realitu, jaký světový názor si máme osvojit (HEYWOOD, 2004).

Konzervatismus a liberalismus se dostává do sporu už při použití termínu „politologické ideologie.“ Abychom tedy mohli definovat pojem „politické ideologie“, je třeba jej pojmut neutrálně, netvrdit, že existují pravdivé či nepravdivé ideologie. A tak se v moderním a společenskovědním významu *„ideologie chápe jako názorový systém zaměřený na akci, jako vzájemně propojený soubor myšlenek, který nějak orientuje nebo inspiruje politické jednání“* (HEYWOOD, 2004, s. 63).

1.5.1 Liberalismus

Liberalismus se formoval v průběhu posledních 300 let. Často je považován se metaideologii zahrnující hodnoty a názory, které si vzájemně konkurují. V průběhu 19. století se forma liberalismu proměňovala. Od klasického liberalismu, kdy byly odmítány státní zásahy, k modernímu liberalismu 20. století, který přijímá jednak sociální reformy, ale také zásahy do ekonomiky. Klasický liberalismus byl tedy zastáncem „minimálního státu,“ kdežto moderní liberalismus podporuje spíše „velký stát.“ Moderní liberalismus je základem sociálního liberalismu. Přičítá důležitost státním zásahům pro rozvoj svobody, odmítá kapitalismus laissez-faire⁵. Hlavním zájmem je zásahem státu pomoci jedincům, kteří jsou slabí a zranitelní, což vede k tomu, že se nachází v situaci, ze které si nedokáží pomoci (HEYWOOD, 2004).

⁵„Laissez-faire (franc. doslova „nechte věcem volný průběh“) je zásada nezasahování státu do ekonomiky. Je to jádro doktríny, podle níž ekonomika funguje nejlépe tehdy, když s jí vláda nevíšimá“ (HEYWOOD, 2004, s. 205).

1.5.1.1 Principy liberalismu

Individualismus: dle tohoto ústředního principu jsou lidé vnímáni jako rovnocenní, něčím osobití jednotlivci. Liberalismus tak chce docílit toho, aby se všichni mohli rozvíjet, a také aby se všem dařilo. Všichni si také mohou určit, jaká rozhodnutí budou v rámci společných pravidel činit.

Svoboda: tato hodnota je ústřední a má přednost před všemi ostatními. Vychází z individualismu a ze snahy umožnit svobodné jednání všem jednotlivcům. Ovšem to vše v rámci zákona, aby nedocházelo k omezování svobody druhých lidí. Zde je důležitá myšlenka, aby byla zajištěna stejná svoboda všem.

Rozum: díky víře v rozum je možné nechat jednotlivce, aby sami soudili své vlastní zájmy. Tento rozum umožňuje řešit lidské rozdíly racionální diskuzí.

Rovnost: lidé jsou si svou morální hodnotou rovni již od narození. Liberálové tak hlásají politickou i právní rovnost. Dále je zásadní rovnost příležitostí (sociální rovnost, či rovnost výsledků).

Tolerance: morální, kulturní i politická rozmanitost, která je tolerována, vede ke společenskému obohacení. Různé názory jsou v této pluralitě ověřovány diskuzí, která vede k intelektuálnímu pokroku.

Konsens: tento princip má na svědomí tendenci liberálů k demokracii a zastupitelskému principu. Ti, kteří vládou, musí být odsouhlaseni ovládanými. Autority jsou tedy založené na dobrovolném konsensu.

Konstitucionalismus: aby nebyla moc státu zneužívána, je třeba tuto moc rozdělit. Proto liberálové podporují státní orgány a psané ústavy, které zajišťují to, že stát nebude tyranem vůči jednotlivcům, a že tento vztah bude přesně nedefinovaný (HEYWOOD, 2004).

1.5.2 Konzervatismus

V důsledku politických a ekonomických změn se koncem 18. století objevily základní konzervativní doktríny, které byly založené na návratu ke starým pořádkům (ancien régime). Šlo o snahu bránit společenský řád, který byl v ohrožení pod vlivem tlaku vzrůstajícího liberalismu. Napříč národy se konzervatismus lišil v míře připuštění jakékoliv reformy. V Evropě šlo ryze o autokratickou a reakční formu

konzervatismu. V USA byl konzervatismus pružnější a opatrnější, což vedlo k jeho většímu úspěchu (HEYWOOD, 2004).

1.5.2.1 Principy konzervatismu

Tradice: tradice v sobě nese veškerou moudrost, která se v průběhu dějin nasbírala. Zároveň zajišťuje pocit bezpečí a stability, jelikož platí ty instituce a zvyky, které prověřil čas. Dodržování tradic také přináší vědomí toho, že jsou jedinci součástí dějinnosti a společnosti, která tyto tradice má.

Pragmatismus: Konzervativci jsou si vědomí limitů lidského rozumu. Důležité tak je opírat se o zkušenost, dějiny a pragmatismus. Tedy aby jednání vycházelo z reálných skutečností a neopíralo se o abstraktní úvahy.

Nedokonalost člověka: Oproti liberalismu přistupují konzervativci k jednotlivci spíše pesimisticky. Vnímají jej jako člověka ovlivněného sobectvím a touhou po moci. Jako někoho, kdo potřebuje jistotu a je závislý. Zločinnost nevzniká ve společnosti, ale je zakořeněná právě v jedincích. To vše pod kontrolu může dostat pouze silný stát, který je schopen vynutit si tresty při nedodržování zákonů.

Organické pojetí společnosti: Společnost je dle konzervativců živým organismem. A pro přežití tohoto organismu je nesmírně důležitá pospolitost, ke které patří i sdílené hodnoty a společná kultura.

Hierarchie: Odlišné role, které se ve společnosti objevují, jsou v tomto případě vnímány jako naprosto přirozené. Nejde o problém, protože v této hierarchii vznikají vzájemné závazky a povinnosti, které brání konfliktům a rozpadu společnosti.

Autorita: Úlohou autorit je podpora těch, kteří nejsou natolik vzdělaní a zkušení, a nejsou tedy s to správně jednat. Dle konzervativců je tedy třeba tyto jedince vést.

Majetek: Majetek zajišťuje lidem bezpečnost, nezávislost na státu a pro mnoho lidí je ukazatelem toho, kým jsou. Vedle práv, která vlastnictví skýtá, jsou zde i povinnosti, které je třeba plnit (HEYWOOD, 2004).

1.5.3 Rozdíly v politické orientaci dle studijních oborů

Diplomová práce Hrbáčkové ukazuje, že studenti pedagogické fakulty mají částečně odlišné politické postoje než studenti ekonomické fakulty. Především ve smýšlení v rámci osy levice-pravice se například studenti ekonomických oborů řadili častěji doprava než studenti pedagogické fakulty. Nejviditelnější rozdíly lze pozorovat v postoji k zodpovědnosti za sociální situaci občanů, kterou studenti ekonomické fakulty připisovali v téměř 80% samotným občanům. Naproti tomu studenti pedagogické fakulty v přibližně 60% považovali za zodpovědný stát (HRBÁČKOVÁ, 2013).

Koncept pravicového autoritářství dle Altemeyera, ale i jiných odborníků, úzce souvisí s konzervatismem. V politickém kontextu tvoří konzervatismus základní stavební kameny pravicového smýšlení. Na základě výzkumu Hrbáčkové je tedy opodstatněné předpokládat, že by politické postoje neměly být jedinými postoji, které se u těchto oborů liší. Proto jsou součástí mého výzkumu zástupci oborů pomáhajících profesí i oborů ekonomických.

2 Empirická část

2.1 Výzkumné otázky

Záměrem výzkumného šetření je snaha zjistit, zda pravicové autoritářství opravdu koreluje s mírou zobecněné předsudečnosti či nikoliv. Zároveň, pokud je pravicové autoritářství považováno za koncept, který souvisí s konzervatismem, pokouším se ověřit, zda politický konzervatismus může být predikátem pravicového autoritářství, ale také jeho souvislost se zobecněnou předsudečností. Snažím se také odkrýt závislost těchto proměnných na studijním, či profesním oboru. Tedy zda se naměřené hodnoty u jednotlivých proměnných u těchto oborů liší.

2.2 Hypotézy

Na základě teorií popsaných výše jsem dospěla k těmto hypotézám:

H1: Pravicově autoritářští respondenti budou zároveň tíhnout k politickému konzervatismu.

H2: Vzhledem k tomu, že menšinové skupiny mohou být potenciálním narušením řádu, který je pro autoritářské osobnosti důležitý, budou pravicově autoritářští respondenti vykazovat větší míru zobecněné předsudečnosti.

H3: Političtí konzervatisté budou vykazovat vyšší míru zobecněné předsudečnosti.

H4: Lidé pohybující se v ekonomické sféře budou více pravicově autoritářští, zároveň budou spíše tíhnout k politickému konzervatismu, a díky tomu budou vykazovat vyšší zobecněnou předsudečnost.

2.3 Výzkumná metoda

Pro účely výzkumu jsem zvolila kvantitativní výzkum a jeho data jsem získala prostřednictvím baterie tří škál: RWA škála, škála politického konzervatismu a škála zobecněné předsudečnosti (viz příloha). Tuto baterii jsem mezi respondenty distribuovala po internetu. Vytvořila jsem online dotazník, čímž jsem ušetřila čas respondentům i sobě. V úvodu baterie jsem respondenty požádala o vyplnění věku, pohlaví a oboru, ve kterém pracují, nebo který studují. Záměrně jsem nedávala na výběr z možností, abych případně mohla sama zkontrolovat, zda lze odpověď zařadit do výzkumného souboru či nikoliv. Správnost tohoto rozhodnutí se mi opravdu

potvrdila, protože dotazník často vyplnili lidé, jejichž odpověď jsem nemohla použít, jelikož nepatřili ani do jedné skupiny respondentů, s jejichž daty jsem pracovala.

2.3.1 RWA škála

RWA škálu a její vznik jsem blíže popsala v teoretické části. Její český překlad mi poskytla Mgr. Johana Chylíková, která se autoritářství také věnuje. Ačkoliv má paní Chylíková mnohé výhrady k tomuto nástroji a především k jeho užití v naší zemi, rozhodla jsem se, že pro tyto účely je škála vyhovující.

Škála obsahuje celkem 22 položek, z nichž některé jsou reverzní, čímž je zamezeno tomu, aby nastal jev, který se nazývá „response style,“ který je rovněž popsán výše.

Příklady položek:

1. Když se řeší nějaký problém, zpravidla mají pravdu osvědčené autority, nikoliv hluční odpůrci, kteří o problému ve skutečnosti nic neví.

13. (reverzní) Uznání zaslouží lidé, kteří se postavili proti názoru většiny a prosadili práva žen na potrat, práva zvířat nebo omezení moci církve.

Škála je osmibodová a odpověď lze výroky od „opravdu silně nesouhlasím“ přes „silně nesouhlasím“, „nesouhlasím“, „spíše nesouhlasím“, ke „spíše souhlasím“, „souhlasím“, „silně souhlasím“ a „opravdu silně souhlasím.“ Volíme tak hodnoty v rozmezí -4 až +4 po vzoru originální škály.

Škála je vnitřně konzistentní a Cronbachova alfa činí 0,88. Průměrná korelace je $r = 0,24$.

2.3.2 Škála politického konzervatismu

Tato škála vznikla jako součást výzkumu Ireny Smetáčkové a Terezy Komárkové: Hodnota rovnosti jako významný ukazatel politické orientace. Tento rukopis je v době realizace výzkumu v recenzním řízení.

Škála obsahuje deset položek. Chceme-li, abychom změřili míru politického konzervatismu, je třeba čtyři položky při skórování obrátit, jelikož jsou vystavěné pro politický liberalismus, tedy jsou opět reverzní.

Příklady položek:

1. Rozdíly ve společenském postavení mezi lidmi jsou přirozené a správné.

4. (reverzní) Všichni lidé, kteří poctivě pracují, by měli mít nárok na podobnou finanční odměnu bez ohledu na vykonávané povolání.

Škála je tentokrát sedmibodová a odpovědět lze výroky „rozhodně nesouhlasím,“ „nesouhlasím,“ „spíše nesouhlasím,“ „nemohu se rozhodnout,“ „spíše souhlasím,“ „souhlasím“ a „rozhodně souhlasím.“

Škála je vnitřně konzistentní a Cronbachova alfa činí 0,72. Průměrná korelace je $r = 0,21$.

2.3.3 Škála zobecněné předsudečnosti

Tato škála byla sestrojena autorem bakalářské práce. Je zaměřená na menšinové skupiny homosexuálů, Romů, bezdomovců, imigrantů, uživatelů návykových látek a hendikepovaných osob, vůči kterým by lidé mohli chovat určité předsudky.

Položek je celkem dvanáct. Všem skupinám jsou ve škále věnovány vždy dvě položky, z nichž jedna z nich je opět reverzní.

Příklady položek:

4. Imigranti jsou pro naši společnost nebezpeční a měli bychom zabránit jejich vstupu na naše území.

7. (reverzní) Imigrantům je třeba poskytnout pomoc a ulehčit jim začlenění se do naší společnosti.

Škála je znovu sedmibodová a možné odpovědi jsou stejné jako u předchozí škály. Škála je vnitřně konzistentní a Cronbachova alfa činí 0,81. Průměrná korelace je $r = 0,27$.

2.4 Výběr zkoumaných osob

Mým záměrem bylo vybrat respondenty tak, aby bylo docíleno odlišných naměřených hodnot u jednotlivých škál. Bylo tedy třeba, aby baterii vyplnili lidé s odlišným zaměřením a odlišnými postoji. Vzhledem k tomu, že obory jako pomáhající profese a ekonomie jsou svým zaměřením silně odlišné a dle výše zmiňovaných výzkumů je opodstatněné domnívat se, že by zde mohly existovat postoje rozdíly, rozhodla jsem se hledat respondenty mezi těmito dvěma skupinami.

Zároveň jsem sháněla osoby, které v těchto oborech pracují či studují, abych byla schopna identifikovat různé zdroje případných postojů. Oslovila jsem také osoby různého věku a obou pohlaví, aby byly ohlédané veškeré možné proměnné.

Respondenty jsem hledala prostřednictvím sociální sítě Facebook, e-mailu či prostřednictvím známých, o kterých jsem věděla, že se v těchto oborech pohybují. Na Facebooku jsem sdílela internetový dotazník na svém profilu, ale také ve skupinách určených studentům různých oborů jak ekonomických, oborů radících se mezi pomáhající profese (pedagogické fakulty, psychologie, sociální práce apod.) E-maily jsem rozeslala mezi studenty naší školy (Pražská vysoká škola psychosociálních studií, s.r.o.) Takto se mi podařilo získat 184 respondentů různého věku a pohlaví napříč vyhovujícím oborů.

2.5 Interpretace výsledků

2.5.1 Základní deskriptivní údaje

Tabulka 1 Základní deskriptivní údaje

	Průměr	Standardní odchylka	Počet odpovědí
Škála pravicového autoritářství	-1,2898	1,03596	184
Škála konzervatismu	3,9647	0,83063	184
Škála předsudečnosti	2,9760	0,91149	184

Tabulka 1 zobrazuje údaje, které byly v průběhu výzkumného šetření naměřeny u celého vzorku 184 respondentů. Lze tedy konstatovat, že průměrná hodnota ve škále pravicového autoritářství je -1,29. To tedy znamená, že výzkumný vzorek je spíše neautoritářský, jelikož střední hodnota je v tomto případě 0. Směrodatná odchylka u této škály dosahuje hodnoty 1,04.

U stejného vzorku byla ve škále politického konzervatismu naměřena průměrná hodnota 3,96. To se téměř rovná střední hodnotě, která činí 4. Respondenti našeho výzkumu se tedy průměrně pohybují ve středu tohoto politického spektra. Směrodatná odchylka nabývá hodnoty 0,83.

Průměrná hodnota ve škále předsudečnosti je 2,98. To vzhledem ke střední hodnotě 4 znamená, že výzkumný vzorek vykazuje obecně nižší zobecněnou předsudečnost. Hodnotu směrodatné odchylky jsme naměřili 0,91.

2.5.2 Korelační analýza

Tabulka 2 Korelační analýza

		Škála pravického autoritářství	Škála konzervatismu	Škála předsudečnosti	Ekonomické profesní zařazení
Škála pravického autoritářství	r	0,88	0,099	0,489**	-0,038
	p=		0,183	0,000	0,607
	N	184	184	184	184
škála konzervatismu	r	0,099	0,72	0,426**	0,267**
	p=	0,183		0,000	0,000
	N	184	184	184	184
Škála předsudečnosti	r	0,489**	0,426**	0,81	0,250**
	p=	0,000	0,000		0,001
	N	184	184	184	184
Ekonomické profesní zařazení	r	-0,038	0,267**	0,250**	
	p=	0,607	0,000	0,001	
	N	184	184	184	184

** Korelační koeficienty významné 1% (0,01) hladině významnosti (dvoustranný test).

Na základě této korelační analýzy lze říci, jak úzký vztah je mezi jednotlivými proměnnými. V první řadě si všimneme, že politický konzervatismus a pravické autoritářství spolu korelují slabě, jelikož korelační koeficient vyšel pouze 0,10.

Naproti tomu škála pravického autoritářství už koreluje silněji se škálou zobecněné předsudečnosti. Pravické autoritářství a zobecněná předsudečnost spolu souvisí, jelikož korelační koeficient dosahuje hodnoty 0,49 a je tedy významný na 1% hladině významnosti.

Významně také koreluje škála politického konzervatismu se škálou zobecněné předsudečnosti. Politický konzervatismus a zobecněná předsudečnost spolu souvisí, jelikož korelační koeficient v tomto případě dosahuje hodnoty 0,43 a je také významný na 1% hladině významnosti.

Ekonomické profesní zařazení, tedy to, že se jedinec pohybuje v ekonomické sféře, nikterak nesouvisí s pravickým autoritářstvím, jelikož korelační koeficient je -0,04.

Ovšem ukazuje se, že toto profesní zařazení souvisí s politickým konzervatismem, jelikož korelační koeficient dosahuje hodnot 0,27 a hladina významnosti je opět 1%. Lze také říci, že ekonomické profesní zařazení souvisí se zobecněnou předsudečností, protože korelační koeficient činí v tomto případě 0,25 a je také významný na 1% hladině významnosti.

2.5.3 Regresní analýza

Tabulka 3 Regresní analýza

	Nestandardizovaný koeficient		Standardizovaný koeficient	t	Sig.
	B	Standardní chyba	Beta	B	Standardní chyba
Škála pravicového autoritářství	0,407	0,051	0,463	8,051	0,000
Škála konzervatismu	0,365	0,065	0,332	5,572	0,000
Ekonomické profesní zařazení	0,326	0,108	0,179	3,019	0,003

a Závislá proměnná: škála předsudečnosti

Regresní analýza potvrdila velký vliv nezávislých proměnných na závislou proměnnou, který již naznačila korelační analýza. Zároveň vysvětluje bližší okolnosti vztahu mezi proměnnými a je také formou statistické kontroly, která vztahy mezi jednotlivými nezávislými proměnnými a závislou proměnnou očistí od vlivu nezávislých proměnných na sebe navzájem.

Nestandardizovaný koeficient B značí vliv nezávislé proměnné, tedy pravicového autoritářství, na závislou proměnnou, tedy předsudečnost. Tento koeficient říká, že hodnota na škále předsudečnosti se změní o hodnotu 0,41, pokud se hodnota škály pravicového autoritářství změní o jednotku. Standardizovaný koeficient Beta poskytuje srovnání vlivu všech nezávislých proměnných. Vidíme tak, že pravicové autoritářství je v tomto případě nejsilnější proměnnou a koeficient Beta dosahuje hodnoty 0,46.

Změní-li se o jednotku škála politického konzervatismu, škála předsudečnosti se v tomto případě změní o hodnotu 0,37, což je hodnota nestandardizovaného koeficientu B. Standardizovaný koeficient Beta činí 0,33.

Ekonomické profesní zařazení hraje také značnou roli v tom, jak moc jsou osoby předsudečné. Změní-li se ekonomické profesní zařazení, předsudečnost se změní o hodnotu nestandardizovaného koeficientu, jež dosahuje hodnoty 0,33. Standardizovaný koeficient Beta činí 0,18, což znamená, že z našich tří nezávislých proměnných má na předsudečnost nejmenší vliv, přesto je statisticky významný.

Regresní analýzou jsme také spočítali, že $R^2 = 0,41$. Toto číslo sděluje, jak velké množství variance je vysvětleno našimi nezávislými proměnnými. Vynásobením hodnotou 100 získáme procentuální vyjádření, které v tomto případě činí 41%. Zároveň jsme zjistili, že $F(3;180) = 42,2$, a že signifikance je menší než 0,005, což je statisticky významná část rozptylu a náš regresní model je tedy pro predikci závislé proměnné vhodný.

2.6 Závěr a zhodnocení výzkumu

Na základě získaných dat můžeme zhodnotit hypotézy, které jsem si stanovila na počátku výzkumného šetření.

V první hypotéze jsem se domnívala, že pravicově autoritářští respondenti budou zároveň tíhnout k politickému konzervatismu. Vzhledem k tomu, že korelace mezi škálou pravicového autoritářství a škálou politického konzervatismu není statisticky významná, nepředpokládáme tedy, že by pravicově autoritářské osobnosti měli častěji vykazovat politicky konzervativní postoje. Tuto hypotézu proto **zamítáme**.

V druhé hypotéze jsem na základě teoretických poznatků o vlastnostech autoritářských osobností předpokládala, že budou pravicově autoritářští respondenti vykazovat větší míru zobecněné předsudečnosti.

Korelace mezi škálou pravicového autoritářství a škálou zobecněné předsudečnosti je statisticky významná. Na základě toho můžeme předpokládat, že pravicově autoritářské osobnosti vykazují větší míru zobecněné předsudečnosti. To zároveň potvrdila i regresní analýza, která prokázala vliv pravicového autoritářství na předsudečnost. Tuto hypotézu proto **přijímáme**.

Třetí hypotéza zahrnovala předpoklad, že političtí konzervatisté budou vykazovat vyšší míru zobecněné předsudečnosti.

Korelace mezi škálou politického konzervatismu a škálou zobecněné předsudečnosti je statisticky významná. Na základě toho můžeme předpokládat, že lidé tíhnoucí k politickému konzervatismu budou vykazovat vyšší míru zobecněné předsudečnosti. Regresní analýza opět potvrdila závislost mezi oběma proměnnými. Tuto hypotézu proto **přijímáme**.

Poslední hypotéza jsem předpovídala, že díky tomu, že budou lidé pohybující se v ekonomické sféře více autoritářští a konzervativní, budou také více předsudeční.

Tuto hypotézu **zamítáme**, přestože korelační a regresní analýza ukázaly, že ekonomické profesní zařazení má opravdu vliv na zobecněnou předsudečnost. Lidé pohybující se v ekonomické sféře však nejsou více autoritářští, ale pouze více konzervativní a více předsudeční. Statistická kontrola ve formě regresní analýzy také ukázala, že za předsudečnost ekonomů může i jiná proměnná, než je pouze politický konzervatismus.

2.6.1 Diskuze

Výsledky výzkumu přinesly mnohé poznatky, které stojí za úvahu a bližší analyzování. Ráda bych se proto v této části ještě na malou chvíli pozastavila nad možnými příčinami těchto výsledků.

Považuji za překvapivé, že se nepotvrdil vztah mezi politickým konzervatismem a pravicovým autoritářstvím. V americké společnosti byl tento vztah mnohokrát prokázán a někteří autoři dokonce tvrdí, že RWA škála neměří pravicové autoritářství, ale právě spíše konzervatismus. Mohlo by se zdát, že toto tvrzení můj výzkum vyvrací. Pravdou však je, že škála měří pouze politický konzervatismus. Autoritářství však bylo dáváno do vztahu s komplexním pojetím konzervatismu. Pokud se podíváme výše do výčtu principů konzervatismu, můžeme usoudit, že v naší škále mnoho z nich není vůbec zařazeno. Co lze tedy říci? Na základě jiných zahraničních výzkumů lze i nadále považovat autoritářství jako předpoklad konzervatismu a naopak, ovšem samotný politický konzervatismus takto silným predikátem rozhodně není.

A dále, ačkoliv v České republice nepíšeme rovnítko mezi konzervatismus a pravici, zdá se, že tato škála a její položky jsou více méně všechny v souladu s pravicovou ideologií. Lze se tedy logicky domnívat, že ani pravicové smýšlení není nutně spjaté s autoritářstvím. Toto tvrzení však nelze s jistotou považovat za platné. Stálo by za to blíže prozkoumat politické postoje vzhledem k pravici a levici. Pro budoucí výzkum by tak mohlo být zajímavé získat od respondentů sebezřazení a také objektivní zařazení do politického spektra a následně tyto politické postoje dát do souvislosti s autoritářstvím. Tím bychom mohli zjistit, jaké strany spíše mohou být potenciálním útočištěm pro autoritářské osobnosti. Na tomto místě bych ráda znovu připomněla, že ačkoliv v pojetí Altemeyera mluvíme o pravicovém autoritářství, nezapomínejme, že pravice má v tomto spojení význam jiný, než jak ho známe v souvislosti s politikou.

To, že se potvrdila druhá hypotéza a můžeme tedy říci, že jsou pravicově autoritářské osobnosti více předsudeční, pro mě není žádným překvapením. Pravicové osobnosti mají rádi svůj řád a lidé, kteří ho narušují či nerespektují, jsou proto velkým ohrožením. Vztah mezi politickým konzervatismem a zobecněnou předsudečností by nebyl tolik zajímavým zjištěním, pokud by se zároveň potvrdil vztah mezi

autoritářstvím a politickým konzervatismem. Vzhledem k tomu, že v tomto případě korelace nebyla statisticky významná, je důležité hledat příčiny jinde. Jako možné vysvětlení důvodu k předsudkům politicky konzervativních osob mě napadá, že tito lidé jsou více náchylní na rozdíly mezi lidmi. Tyto rozdíly, jak plyne z položek, se jim zdají být přirozené a správné. Liberální osoby tyto rozdíly přehlížejí či je neuznávají, a tak s největší pravděpodobností odmítají připisovat konkrétní vlastnosti některým skupinám, jelikož všichni jsou si, dle jejich mínění, rovni. Konzervativcům by však nemělo činit potíže stratifikovat společnost. Činí tak na základě společenského postavení, profese a s největší pravděpodobností, jak ukazuje tento výzkum, také příslušnosti k menšinové skupině.

Že mají ekonomové odlišné postoje od lidí z pomáhajících profesí je logicky odůvodnitelná věc. Oba obory mají odlišné cíle i předměty zájmu. Předpokládala jsem, že osoby z pomáhajících profesí budou méně předsudeční vzhledem k tomu, že pracují s lidmi napříč skupinami. Otázka zní, zda to, že se prezentují jako méně předsudeční, je v souladu s jejich skutečnými postoji. Dokážu si totiž představit, že lidé v těchto profesích vědí, jak předsudky mohou negativně ovlivňovat vykonávání jejich povolání, a že je žádoucí, aby byli co nejvíce zbaveni těchto předsudků. Druhá věc je, jaké postoje skutečně chovají, pokud se oprostí od toho, co se od nich očekává a žádá. Pokud bychom se tedy dál chtěli zabývat profesní specificitou ohledně předsudků, stálo by za to prozkoumat tyto postoje v méně skryté podobě. Věřím, že takováto stylizace u osob pohybujících se v ekonomické sféře je zřetelně slabší (nikoliv žádná). Jelikož předsudky jejich obor či pracovní činnost prostupují a ovlivňují minimálně, není třeba tolik cenzurovat své postoje.

Vzhledem k hypotéze se ve výzkumu objevila zajímavá informace. Ačkoliv se potvrdilo, že ekonomové jsou skutečně více konzervativní, tudíž více předsudeční, ukázalo se, že ekonomické profesní zařazení predikuje předsudečnost ještě z nějakého dalšího důvodu. Ten ovšem z tohoto výzkumu není zjištělný. Samozřejmě to může být nedostatky, které toto šetření má. Tedy konkrétně problémy se škálami, které zajisté nezachytí vše, co se jimi snažíme měřit. Například konzervatismus je v tomto případě čistě politický, což bezpochyby nezachytí celé spektrum dalších konzervativních postojů, které, jak známo, ekonomové povětšinou mají. Tyto chyby měření mohou následně vytvářet dojem, že jsou ekonomové předsudeční ještě z jiného důvodu, než je konzervativní smýšlení. Nebo do toho

zkoumání. Tyto výsledky zdá se opravdu potvrzují, že v případě tohoto výzkumu opravdu nelze spojovat pravicové autoritářství s politickým konzervatismem. Jelikož jak se ukázalo, žádná významná korelace mezi ekonomickým profesním zařazením a pravicovým autoritářstvím není, ovšem mezi politickým konzervatismem a ekonomickým zaměřením ano. Můžeme to proto částečně považovat za další z potvrzení toho, že opravdu nelze na základě politického konzervatismu predikovat autoritářské sklony. Ovšem s dávkou pochybností, které dávají prostor pro další zkoumání tohoto problému.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se v její teoretické části pokusila seznámit čtenáře především s konceptem autoritářství. Uvedla jsem tak několik různých přístupů, které se touto problematikou zabývají. Považovala jsem za důležité zaměřit se především na tuto autoritářství, jelikož není dostatek textů, které by celou problematiku nějakým způsobem zahrnuli. Zároveň pro tyto účely není možné obsáhnout veškeré přístupy, které se dané oblasti týkají, a tak nabízím pouze ty, které jsou, dle mého názoru stěžejní, a které mohou mít větší význam pro další výzkumy. Dalšími kapitolami ozřejmuji další jevy, se kterými ve výzkumu operuji. Těmito jevy jsou předsudky a také politické ideologie, konkrétně konzervatismus a liberalismus.

Výzkumným šetřením se mi podařilo odpovědět na otázky, které jsem si na počátku kladla. Můžeme nyní obecně říci, že předsudečnost opravdu souvisí s pravicovým autoritářstvím, s politickým konzervatismem, ale také s profesním zařazením, v našem případě ekonomickým. Nemůžeme však dávat do souvislosti s pravicovým autoritářstvím politický konzervatismus, ani to, že se někdo pohybuje v ekonomické sféře.

Jsem si vědoma, že výzkum má svá omezení. Jedním z faktorů, které mohou zkreslovat výsledky je specifická výzkumného souboru. Respondenti, vzhledem k oborům a profesím, byli většinou vysokoškolsky vzdělaní. To tvrdím na základě domněnky, kterou však nemám potvrzenou, a bylo by vhodnější to v dotazníku taktéž ošetřit. Pokud bych tedy zapojila do výzkumu osoby s nižším vzděláním, mohly by se projevit další vlivy či proměnné. Je ale také docela dobře možné, že by se výsledky nijak zvlášť nelišily, pouze by například nabývaly více extrémních hodnot, než je tomu v tomto případě. Tato specifická zároveň tkví ve výběru konkrétních profesí. V dalším zkoumání by tedy bylo možné dát celý problém do souvislosti i s jinými profesemi. Pro naše záměry však tento výběr splnil svůj účel a přinesl alespoň drobné poznatky o vztahu proměnných k profesím.

Dalším limitujícím faktorem pro výzkum je fakt, že zjišťuje sebehodnocení respondentů. Získali jsme tedy názory a postoje, které se nemusí slučovat s realitou. Ať je to tím, co jsem zmiňovala výše, a tedy nějakou formou profesní stylizace, či snahou být sám pro sebe obecně lepším. Stálo by tedy za to využít nějakou

výzkumnou metodu, která by dokázala eliminovat tuto stylizaci a zachytila by latentní postoje.

V českém prostředí je autoritářství vesměs pole neorané a vidím zde velký potenciál pro další zkoumání. Lze tedy vyprecizovat škály, které jsem použila, použít úplně naprosto odlišné metody a zaměřit se na jiné aspekty, které do vztahu s pravicovým autoritářstvím mohou vstupovat. Například by mohlo stát za výzkum komplexnější přezkoumání různých škál, které v kontextu s autoritářstvím vznikaly a ověřit tak vztahy, které mezi sebou mají.

Prvotní inspirací pro tento výzkum pro mne byla migrační krize, která je aktuálním problémem společnosti. Následně jsem se však rozhodla zaměřit výzkum na větší množství menšinových skupin. V navazujících výzkumech by však bezpochyby stálo za bližší zkoumání právě zkoumání postojů autoritářů vůči imigrantům. A pokud bychom byli schopni navázat na výzkum politické orientace autoritářských osobností, bylo by možné tak blíže pochopit postoje některých osob k této situaci.

S výsledky své bakalářské práce jsem přes některé drobné nedostatky spokojená. Myslím, že výsledky přinesly mnohé nové poznatky, se kterými se dá nadále pracovat ať už jako s podklady pro teorie nebo pro další zkoumání, která v této oblasti lze zrealizovat.

Seznam použité literatury

ALLPORT, G. W. *O povaze předsudků*. Přeložil Eduard GEISLER. Praha: Prostor, 2004. ISBN 80-7260-125-3

DUCKITT, J. A dual-process cognitive-motivational theory of ideology and prejudice. *Advances in experimental social psychology*. 2001, 33, 41-113, ISSN 0065-2601

FROMM, E. *Strach ze svobody*. Přeložila Vlastislava ŽIHLOVÁ. Praha: Naše vojsko, 1993. ISBN 80-206-0290-9.

KOUKOLÍK, F. *Mocenská posedlost*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 9788024618258

HARTL, P. a HARTLOVÁ H. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004 s. 442. ISBN 80-7178-303-X

HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. Přeložila Irena ŠTĚPNÍKOVÁ. 3. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-763-9

HEYWOOD, A. *Politologie*. Přeložil Zdeněk MASOPUST. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-95-5

HRBÁČKOVÁ, J. *Politická orientace studentů MU – komparace vybraných fakult (kvantitativní výzkum)*. Diplomová práce. Brno, 2013. Masarykova univerzita. Ekonomicko-správní fakulta. Katedra veřejné ekonomie. Vedoucí: Mgr. Laura Fónadová, Ph.D.

MARTIN, J. L. The Authoritarian Personality, 50 Years Later: What Lessons Are There for Political Psychology? *Political Psychology*. 2001, 22, 1, 1-26 ISSN 1467-9221

NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9

OESTERREICH, D. Flight into Security: A New Approach and Measure of the Authoritarian Personality. *Political Psychology*. 2005, 26, 2, 275-298, ISSN 1467-9221

PRATTO, F. SIDANIUS, J., STALLWORTH, L. M. a MALLE, B. F., Social Dominance Orientation: A Personality Variable Predicting Social and Political Attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1994, 67, 4, 741-763, ISSN 0022-3514

ROISER, M. a WILLIG., C. The strange death of the authoritarian personality: 50 years of psychological and political debate. *History of the Human Sciences*. 2002, 15, 4, 74-96. ISSN 0952-6951

ROKEACH, M. Political and Religious Dogmatism: An Alternative to the Authoritarian Personality. *Psychological Monographs: General and Applied*. 1956, 70, 18, 1-43. ISSN 0096-9753

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN: 80-244-0929-1

ŠINDELÁŘ, M. *Autoritářství, povaha a vývoj konceptu*. Bakalářská práce. Brno, 2011. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Katedra sociologie. Vedoucí: PhDr. Michal Vašečka, Ph.D.

ŠINDELÁŘ, M. *Dispoziční a situační autoritářství: dynamika fenoménu*. Diplomová práce. Brno a Salford, 2011. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Katedra sociologie. Vedoucí: PhDr. Michal Vašečka, Ph.D.

TAJFEL, H. Cognitive Aspects of Prejudice. *Journal of social issues*. 1969, 25, 4, 79-97. ISSN 0022-4537

VAN HIEL, A., DURIEZ, B. a KOSSOWSKA, M. The Presence of Left-Wing Authoritarianism in Western Europe and Its Relationship with Conservative Ideology. *Political Psychology*. 2006, 27, 5, 769-794, ISSN 1467-9221

Internetové zdroje:

ADORNO, T. W., FRENKEL-BRUNSWIK, E., LEVINSON, D. J., a SANFORD, R. N. „*The Authoritarian Personality*.“ *Studies in Prejudice Series* [online]. American Jewish Committee, 1950 [cit. 2017-01-11] Dostupné z: <http://www.ajcarchives.org/main.php?GroupingId=6490>.

ALTEMEYER, B. *The Authoritarians*. [online]. 2006 [cit. 2017-01-11] Dostupné z: <http://home.cc.umanitoba.ca/~altemey/>.

NEWCOMB, T. M. *Social psychology* [online]. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1960 [cit. 2017-03-02] Dostupné z: <https://archive.org/stream/socialpsychology00innewc#page/n0/mode/2up>.

SOCIOLOICKÝ ÚSTAV AV ČR, Seminář SOU: Johana Chylíková – Right Wing Authoritarianism 1. část. In: Youtube [online]. 29. 9. 2015 [cit. 2017-01-13]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=iCKEH-9tT_Q.

Seznam tabulek

Tabulka 1 Základní deskriptivní údaje	37
Tabulka 2 Korelační analýza	38
Tabulka 3 Regresní analýza.....	39

Seznam příloh

Příloha č. I Baterie škál

Příloha č. II Odkaz na online dotazník

Příloha č. III Tabulky

Příloha č. I – Baterie škál

Jsem studentkou 3. ročníku oboru psychologie na Pražské vysoké škole psychosociálních studií. Prosím vás o vyplnění této sady škál k mé bakalářské práci. Vyplnění je anonymní, a výsledky budou zveřejněny tak, že nebude možné Vás identifikovat. Výzkumem zkoumám postoje a všeobecnou náladu v naší společnosti. Kdyby Vás zajímaly výsledky výzkumu, který ke své bakalářské práci provádím, napište mi, prosím, Vaši e-mailovou adresu. Předem Vám moc děkuji za spolupráci a prosím Vás o naprostou upřímnost a otevřenost.

Věk:

Pohlaví: žena X muž

V případě, že jste student/ka:

Studovaný obor:

V případě, že již nestudujete:

Zaměstnání:

1) Do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky? Buďte, prosím, otevření a upřímní. Použijte přitom tuto osmibodovou stupnici:

Pozn.: V případě, že budete chtít různě odpovědět na různé části výroku, zkombinujte prosím Vaše možné odpovědi v jednu odpověď. Příklad: S jednou částí opravdu silně nesouhlasíte (-4), s druhou spíše souhlasíte (+1), Vaše výsledná odpověď by tedy měla být (-3).

opravdu silně nesouhlasím	silně nesouhlasím	nesouhlasím	spíše nesouhlasím	spíše souhlasím	souhlasím	silně souhlasím	opravdu silně souhlasím
-4	-3	-2	-1	+1	+2	+3	+4

1.	Když se řeší nějaký problém, zpravidla mají pravdu osvědčené autority, nikoliv hluční odpůrci, kteří o problému ve skutečnosti nic neví.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
2.	Ženy by měly při sňatku slibovat, že budou poslouchat své manžely.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
3.	Naše země nutně potřebuje silného vůdce, který bude bojovat proti radikálním a nemorálním názorům, které ohrožují naši společnost.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
4.	Gayové a lesby jsou stejně tak zdraví a morální jako kdokoliv jiný.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
5.	Vždy je lepší věřit úsudku osvědčených autorit, než buřičům, kteří se snaží v lidech vzbudit pochybnosti.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
6.	Nevěřící a odpůrci církve jsou stejně dobří a čestní lidé jako ti, kteří chodí pravidelně do kostela.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
7.	Aby se naše země vypořádala s krizí, je nutné navrátit se k tradičním hodnotám, zvolit do čela země silného vůdce a umlčet potíživce, kteří šíří pochybné názory.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
8.	Na nudistických plážích není vůbec nic špatného.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
9.	Naše země potřebuje svobodně myslící lidi, kteří mají odvalu vzdorovat tradičním hodnotám a zvyklostem, i když se to mnoha lidem nemusí líbit.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
10.	Naše společnost se rozpadne, pokud neodrazíme útoky na naše tradiční hodnoty a morálku.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
11.	Každý by měl mít možnost vybrat si vlastní životní styl a náboženství a vybírat si partnery podle své sexuální orientace.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
12.	„Staré dobré hodnoty“ a „osvědčené zvyklosti“ jsou stále nejlepším návodem na to, jak vést správný život.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
13.	Uznání zaslouží lidi, kteří se postavili proti názoru většiny a prosadili práva žen na potrat, práva zvířat nebo omezení moci církve.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
14.	Naše země potřebuje silného vůdce, který se vypořádá s nebezpečnými názory a navede nás zpět na správnou cestu.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
15.	Mezi nejlepší lidi v naší zemi patří ti, kteří otevřeně kritizují vládu nebo církev, a nedbají na to, co „je normální“ a co „přeci dělá každý“.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
16.	Potrasy, pornografie a nemanželské soužití je třeba důrazně odsoudit, protože odporují Božím zákonům.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
17.	Autority v naší zemi by měly usměrnit radikální a nemorální lidi, kteří se zemi snaží zničit kvůli svým vlastním zájmům.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
18.	Ženy nepatří „ke sporáku“, ale kamkoliv, kde si přejí být. Časy, kdy se musely řídit pouze vůlí svých manželů a společenskými zvyklostmi, by měly být dávnou minulostí.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
19.	Pro naši společnost by bylo nejlepší vrátit se k hodnotám našich předků, poslouchat osvědčené autority a potlačit názory lidí, kteří naši společnost ohrožují.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
20.	Neexistuje „jeden správný způsob“, jak naložit s vlastním životem. Každý si musí najít vlastní cestu.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
21.	Homosexuálů a feministek bychom si měli vážit za jejich odvalu čelit tradičním rodinným hodnotám.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4
22.	Život v naší společnosti by byl mnohem lepší, kdyby jisté skupiny lidí přestaly otravovat se svými názory a prostě přijaly tradiční role ve společnosti, které jim náleží.	-4 -3 -2 -1 +1 +2 +3 +4

2) Jaké jsou Vaše názory na to, jak by měla správně fungovat společnost? Níže je seznam výroků, s nimiž můžete souhlasit, nebo nesouhlasit. Bud'te, prosím, otevření a upřímní. K vyjádření vašeho souhlasu použijte následující stupnici:

rozhodně nesouhlasím	nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nemohu se rozhodnout	spíše souhlasím	souhlasím	rozhodně souhlasím
1	2	3	4	5	6	7

1. Rozdíly ve společenském postavení mezi lidmi jsou přirozené a správné.	1	2	3	4	5	6	7
2. Různá povolání se liší svým přínosem a důležitostí pro společnost.	1	2	3	4	5	6	7
3. Stát má zajistit, že všichni lidé budou mít stejné příležitosti.	1	2	3	4	5	6	7
4. Všichni lidé, kteří poctivě pracují, by měli mít nárok na podobnou finanční odměnu bez ohledu na vykonávané povolání.	1	2	3	4	5	6	7
5. Společnost by měla chránit méně zdatné lidi, kterým chybí schopnosti nutné pro dosažení úspěchu.	1	2	3	4	5	6	7
6. Nerovnosti mezi lidmi jsou špatné, a proto se stát má snažit o jejich odstranění.	1	2	3	4	5	6	7
7. O lidi bez dostatečných schopností, nemocné a staré má pečovat jejich rodina, nikoliv stát.	1	2	3	4	5	6	7
8. Stát by měl podporovat spíše talentované a snaživé lidi namísto lidí podprůměrných.	1	2	3	4	5	6	7
9. Bohatí lidé si obvykle zaslouží větší úctu než lidé chudí.	1	2	3	4	5	6	7
10. Chudí a sociálně slabí lidé si obvykle za nízkou životní úroveň mohou sami.	1	2	3	4	5	6	7

3) Do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky? Buďte, prosím, otevření a upřímní. Použijte přitom opět tuto sedmibodovou stupnici:

rozhodně nesouhlasím	nesouhlasím	spíše nesouhlasím	nemohu se rozhodnout	spíše souhlasím	souhlasím	rozhodně souhlasím
1	2	3	4	5	6	7

1. Představa manželství dvou mužů mi připadá absurdní.	1	2	3	4	5	6	7
2. Romové by měli mít stejné pracovní příležitosti jako ostatní.	1	2	3	4	5	6	7
3. Bezdomovci si za svou situaci můžou sami.	1	2	3	4	5	6	7
4. Imigranti jsou pro naši společnost nebezpeční a měli bychom zabránit jejich vstupu na naše území.	1	2	3	4	5	6	7
5. Uživatelé návykových látek si zaslouží pomoc při léčbě jejich závislosti.	1	2	3	4	5	6	7
6. Tělesně postižení lidé by měli znát své limity a zvážit svou přítomnost na některých společenských událostech, aby tak neomezovali druhé.	1	2	3	4	5	6	7
7. Imigrantům je třeba poskytnout pomoc a ulehčit jim začlenění se do naší společnosti.	1	2	3	4	5	6	7
8. Homosexualita je naprosto přirozená.	1	2	3	4	5	6	7
9. K Romům musíme přistupovat s dávkou podezřavosti, nelze jim důvěřovat.	1	2	3	4	5	6	7
10. Mělo by vznikat více azylových domů a organizací pomáhajících bezdomovcům.	1	2	3	4	5	6	7
11. Uživatelé návykových látek jsou nenapravitelní a nemá cenu vynakládat peníze na jejich léčbu.	1	2	3	4	5	6	7
12. Tělesně postižení lidé by měli dostávat od státu více peněz, aby se o sebe mohli lépe postarat.	1	2	3	4	5	6	7

Příloha č. II – odkaz na online dotazník

https://docs.google.com/forms/d/1ei8eXt-eWyPeJFBGtPYIquZyzW7HgHmtzvK2sx_xIZY/closedform

Příloha č. III – Tabulky

Tabulka 1 Reliabilita RWA škály

Cronbachova alfa	Standardizovaná Cronbachova alfa	N položek	Průměrná korelace položek
0,868	0,874	22	0,240

Tabulka 2 Reliabilita škály politického konzervatismu

Cronbachova Alfa	Standardizovaná Cronbachova alfa	N položek	Průměrná korelace položek
0,719	0,722	10	0,206

Tabulka 3 Reliabilita škály zobecněné předsudečnosti

Cronbachova alfa	Standardizovaná Cronbachova alfa	N položek	Průměrná korelace
0,808	0,816	12	0,269

Tabulka 4 Základní deskriptivní údaje

	Průměrné hodnoty	standardní odchylka	N
škála pravicového autoritářství	-1,2898	1,03596	184
škála liberalismu-konzervatismu	3,9647	0,83063	184
škála předsudečnosti	2,9760	0,91149	184
ekonomické profesní zařazení	0,53	0,501	184
pohlaví	0,39	0,489	184
Věk	30,53	11,077	184

Tabulka 5 Korelační analýza

		škála pravicového autoritářství	škála konzervatismu	škála předsudečnosti	ekonomické profesní zařazení	pohlaví	věk
škála pravicového autoritářství	r	1	0,099	0,489**	-0,038	0,167*	0,313**
	p=		0,183	0,000	,607	,024	,000
	N	184	184	184	184	184	184
škála konzervatismu	r	0,099	1	0,426**	0,267**	0,284**	0,003
	p=	0,183		0,000	0,000	0,000	0,968
	N	184	184	184	184	184	184
škála předsudečnosti	r	0,489**	0,426**	1	0,250**	0,317**	,131
	p=	0,000	0,000		0,001	0,000	0,076
	N	184	184	184	184	184	184
ekonomické profesní zařazení	r	-0,038	0,267**	0,250(**)	1	0,202**	-0,271**
	p=	0,607	0,000	0,001		0,006	0,000
	N	184	184	184	184	184	184
pohlaví	r	0,167*	0,284**	0,317(**)	0,202**	1	0,024
	p=	0,024	0,000	0,000	0,006		0,748
	N	184	184	184	184	184	184
věk	r	0,313**	0,003	0,131	-0,271**	0,024	1
	p=	0,000	0,968	0,076	0,000	0,748	
	N	184	184	184	184	184	184

** Korelační koeficienty významné 1% (0,01) hladině významnosti (dvoustranný test).

* Korelační koeficienty významné 5% (0,05) hladině významnosti (dvoustranný test).

Tabulka 6 Profesní zařazení

	Označení hodnot	N
profesní zařazení 0	pomáhající profese	87
1	ekonomie	97

Tabulka 7 Regresní analýza - analýza rozptylu

Model		Součet čtverců	df	Průměrný čtverec	F	Sig.
1	Regresní	62,782	3	20,927	42,203	,000(a)
	Reziduální	89,258	180	,496		
	Celkový	152,040	183			

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Veronika Bartušková

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Psychologie

Název práce: Předsudečnost a postoje autoritářských osobností vůči imigrantům a jiným minoritním skupinám

Počet stran (bez příloh): 51

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů české literatury a pramenů: 11

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 8

Počet internetových odkazů: 4

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Karel Hnilica, CSc.

Rok dokončení práce: 2017

**Posudek vedoucího bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Veronika Bartušková

Obor studia: psychologie

Název práce: Předsudečnost a postoje autoritářských osobností vůči imigrantům a jiným
minoritním skupinám.

Vedoucí práce: doc. Karel Hnilica

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 51

Počet stránek příloh: 6

Počet titulů v seznamu literatury: 19 + 4

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x	x		
--	---	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy,
stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x	x		
--	---	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace,
parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace,
cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu,
průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost,
iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části
v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

x				
---	--	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

V teoretické části práce podává její autorka podrobný přehled různých teorií, které se věnují otázce autoritářství a zobecněné předsudečnosti. V tomto přehledu autorka zpravidla vychází z původních textů.

V empirické části autorka představuje výsledky empirického šetření, které realizovala u souboru 184 respondentů. Zaměřila se na analýzu souvislostí mezi škálou zobecněné předsudečnosti (již sama zkonstruovala), pravicovým autoritářstvím a konzervatismem. Výsledky jejího výzkumu ukazují, že škály měřící autoritářství i konzervatismus přispívají významně k predikci hodnot ve škále zobecněné předsudečnosti.

Otázky:

- 1) Některé položky dotazníku zobecněné předsudečnosti jsou formulovány tak, že s nimi konzervativní lidé nemohou z principu souhlasit (např. „Mělo by vznikat více azylových domů a organizací pomáhajících bezdomovcům.“). Neměří tedy dotazník do určité míry spíše hlavní témata konzervatismu než „zobecněnou předsudečnost“ vůči minoritám?
- 2) Jaký je podle názoru autorky vztah mezi konzervativními morálními normami a zobecněnou předsudečností?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Práce splňuje podmínky kladené na bakalářskou práci.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 9. 5. 2017

doc. Karel Hnilica

**Posudek oponentky bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Veronika Bartušková

Obor studia: Psychologie

Název práce: Předsudečnost a postoje autoritářských osobností vůči imigrantům a jiným minoritním skupinám

Oponentka práce: Mgr. Zuzana Janotková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 51

Počet stránek příloh: 6

Počet titulů v seznamu literatury: 19

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		x		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

--	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

--	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Čím je pro Vás téma, kterému jste se ve své práci věnovala přínosem pro svoji budoucí profesi psychologa?

Zdálo by se Vám přínosné použít pro další výzkum Oesterreichovou škálu, která se zaměřuje více na osobnostní charakteristiky, než na postoje?

V dotazníku, který jste vytvořila / zobecněná předsudečnost/ je možné měřit ve všem položkách zobecněnou předsudečnost vůči minoritním skupinám?

Které výsledky Vašeho výzkumu byly pro Vás překvapivé a vedli Vás k hlubšímu zamyšlení a návrhu k dalšímu výzkumu?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Studentka se ve své bakalářské práci: Předsudečnost a postoje autoritářských osobností vůči imigrantům a jiným věnuje zkoumání vztahu mezi pravicovým autoritářstvím, politickým konzervatismem a zobecněnou předsudečností. Věnuje se danému tématu také v souvislosti s profesním zařazením inspirovaná také výsledky diplomové práce (Hrbáčková, 2013) – ekonomická profesní orientace ve srovnání s pomáhajícími profesemi.

V teoretické části je studentka věnuje objasnění jevů, pojmů k danému tématu, které jak sama studentka uvádí není v českém prostředí není moc odborně zpracováno. Studentka zde poukazuje a připomíná co bylo podnětem spuštění výzkumu autoritářství a to fašismus. Nesmírně oceňuji, že se studentka rozhodla poukázat a připomenout toto téma.

Teoretická část je kvalitně zpracována s přesahem do výzkumů, seznamuje také s vývojem škál, revize na měření autoritářství. Oceňuji původní zmínky o autoritářství Ericha Fromma. první významnou studii Adorna et al. a také některé revize tradičního konceptu. Neméně zajímavé a přínosné jsou informace o ideologickém dogmatismu Miltona Rokeacha. Důraz autorka klade na pravicové autoritářství Boba Altemeyera, které je stěžejním pro její výzkum. Dále se v práci věnuje tématu postojů, předsudkům vůči menšinám, které souvisí s celým konceptem práce. Samotná kapitola je taky věnována konzervatismu a liberalismu, kterým se autorka práce věnuje v souvislosti s autoritářstvím a navazuje ve výzkumné části.

Autorka bakalářské práce předložila v teoretické části ucelenější přehled o autoritářství a autoritářské osobnosti a dalších nezbytných informací s tématem souvisejících.

Z práce je znát systematické studium odborné, převážně zahraniční literatury, porozumění problematice a její zpracování do kvalitní přehledové studie.

Bakalářská práce je zpracována neotřelým, precizním a přehledným způsobem. Autorka pak navazuje po teoretickém konceptu k výzkumnému zpracování.

Ve výzkumné části práce si autorka dala za cíl zjistit, zda pravicové autoritářství koreluje s mírou zobecněné předsudečnosti. Dále si autorka kladla otázku, zda politický konzervatismus může být predikátem pravicového autoritářství, ale také jestli souvisí se zobecněnou předsudečností. Vycházela z předpokladu, že pravicové autoritářství souvisí s konzervatismem.

Autorka použila ve výzkumu baterii tří škál: RWA škála, škála politického konzervatismu a škála zobecněné předsudečnosti. Poslední škálu vytvořila sama autorka předložené bakalářské práce.

Autorka v diskusi seznamuje, odpovídá zároveň klade podnětné otázky pro zamyšlení a další zkoumání. Vše s náhledem, návazností také na teoretické koncepty a výzkumy.

Celkově vnímám danou bakalářskou práci jak teoreticky, tak výzkumně jako nesmírně přínosnou. Už samotné kvalitní zpracování teoretické části dává komplexní rámec k výzkumnému šetření.

Ve výzkumné části si autorka stanovila zajímavé hypotézy, přínosem je také vytvoření škály zobecněné předsudečnosti.

Doporučení k obhajobě: **doporučuji**

Navrhovaná klasifikace: **výborně!**

Datum, podpis: 18.5.2017

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a long vertical stroke at the end.